AUSZTRÁLIA

AZ ŐRSÉGVÁLTÁS MÉRLEGE

Tavaly decemberben szakadt meg Ausztráliában a Munkáspárt hároméves uralma, az általános választáson nagy fölénnyel győzött a liberális-vidéki párti koalíció. Az új miniszterelnök — a liberális párthoz tartozó Fraser — a gazdaságpolitikában is szakított elődje irányvonalával. Míg Whitlam Ausztráliából svéd mintára jóléti államot kívánt teremteni, Fraser inkább a konzervatív „laissez-faire" híve. A munkáspárti vezér széles körű szociális programot hirdetett meg, növelte a gazdaságban az állami szektor szerepét. Liberális párti utódja viszont legfőbb feladatának azt tartja, hogy a gazdasági életben a magánszektor domináns szerepét erősítse.

A koalíciós kormány távlati célja az 1978-as választások megnyerése, ehhez viszont a konjunktúra megfelelő alakulása szükséges. 1973 óta — a tőkés világban érvényesülő tendenciáknak megfelelően az ausztrál gazdaságban recesszió volt, a megélénkülés csak 1976 második felében jelentkezett. A kormány deklarált gazdaságpolitikai célja, hogy a folyó költségvetési évben a gazdaság reálnövekedése 4 százalékot érjen el az infláció 10 százalék alá történő szorítása mellett.

A Fraser-kabinet mozgásterét a munkáspárti három év meglehetősen behatárolja. Whitlam talán legfőbb tévedése az volt, hogy „jóléti államát" a visszaesés időszakában akarta megvalósítani. Mivel az általa meghirdetett programokra a költségvetés bevételi oldala nem biztosított fedezetet, beindításuk következménye a költségvetési hiány növekedése lett. Az 1974—75-ös pénzügyi évben 46, egy évvel később 26%-kal növekedtek a költségvetés kiadásai. Az 1975—76-os pénzügyi évben a költségvetés a bruttó nemzeti termék (GNP) 31,4%-át tette ki a hagyományos 25%-os aránnyal szemben. A költségvetés egyenlege nyilvánvalóan keresleti inflációt indított el a két legutolsó pénzügyi évben a fogyasztói árindex 16,7 illetve 12,3%-kal nőtt.

Az áremelkedés ütemének növekedése olyan időszakban játszódott le, amikor a gazdasági tevékenység stagnált és a munkanélküliség nőtt. Whitlam ugyanis növelte a foglalkoztatottságot az állami szektorban, de nem tudta ellensúlyozni a magánszemeknél jelentkező elbocsátásokat. A magánszektorral egyébként a munkáspárti kormány viszonya fokozatosan elmérgesedett. A szakszervezetek — a Munkáspárt hagyományos támogatói — a 10 százalékot meghaladó inflációra való hivatkozással kiharcolták, hogy a béremeléseket a fogyasztói árindexhez igazítsák. Bármennyire is érthető volt ez a lépés a dolgozók oldaláról, a magánszektornak ez volt a fő sérelme, így nem meglepő, hogy Frasen hivatalba lépése után azonnal enyhítette a fenti szabályt. A magas munkanélküliség miatt a szakszervezetek többsége egyelőre elfogadta, hogy a béremeléseket nem „indexálják" teljesen a fogyasztói árindexhez. Kétséges azonban, meddig hajlandóak a dolgozók elviselni, hogy reáljövedelmük csökken.

A kormány egyébként a jelenlegi pénzügyi évben (1976—77) a foglalkoztatottságnak csupán 2 százalékos bővítését ígéri, s ez aligha nyomja le a munkanélküliségi rátát. Az infláció és az azt természetesen követő béremelések nyilvánvalóan rontották az ausztrál ipar versenyképességét is különlöen. Míg 1972-ben a fémfeldolgozó iparban a munkabérek csak kétharmadát tették ki az USA-énak, addig a múlt év végére már 25 százalékkal meghaladták azokat. Hasonló folyamat a bányászatban is lejátszódott. A költségnövekedést ellensúlyozhatta volna az ausztrál dollár folyamatos leértékelése, Whitlam és Fraser azonban egyaránt ragaszkodtak az ausztrál dollár jelenlegi, 1,25 dolláros túlértékelt árfolyamához. Fraser legfontosabb érve, hogy az országnak nem lesz fizetési mérleg problémája, az Ausztráliában eszközlendő külföldi beruházások kiegyensúlyozzák majd a folyó fizetési mérleg hiányát. (A munkáspárti kormány három éve alatt ugyan éppen a tőkeberuházások lassulása miatt hiánnyal zárult a fizetési mérleg, Fraser azonban arra számított, hogy a koalíció enyhébb irányvonala ismét meghozza a külföldi beruházók érdeklődését. A Whitlam által meghirdetett minimálisan 50 százalékos ausztrál részesedés szabálya formailag változatlanul érvényben van, Fraser azonban úgy nyilatkozott, hogy nem fogja szigorúan értelmezni.)

A feldolgozóipar problémája voltaképpen strukturális. A szektor hagyományosan magas vámfalak mögött fejlődött, a külföldi verseny csaknem teljes kizárásával. (A férfinadrágot például 152, a konténer importját 189 százalékos vám sújtja.) A múlt évben — még a munkáspárti kabinet alatt — az ún. Jackson-bizottság mérte fel a helyzetet, véleménye szerint szükséges egy nemzeti iparfejlesztési stratégia, mely fokozatosan a védővámok lebontásához is vezethet. Jelenleg ugyanis az ausztrál ipar túlságosan széttöredezett, nem versenyképes. Jackson fő példaként az autógyártást említi, amely érdekes módon csaknem teljesen külföldi kézben van. Fraser kormánya nem fogadta el a Jackson-jelentést, a témáról az év végéig saját Fehér Könyvet kíván kiadni. Az állami beavatkozást csökkenteni akaró koalíciós kormány nyilvánvalóan nehezen fogadhatja el a központilag kidolgozandó iparpolitika gondolatát.

A munkáspárti és a koalíciós gazdaságpolitika talán a tőkésországok között legmarkánsabban mutatja a „szabadverseny" és az „állami beavatkozás fokozását kívánó" irányvonal ellentmondásait.

G. Gy.—L. P.

FEJLŐDŐ ORSZÁGOK I.

A WEFA-DOSSZIÉ

1.

A nemzetközi konjunktúrajelentések általában a fejlett tőkésországok helyzetét elemzik. Október elején azonban az amerikai Wharton ekonometriai előrejelző társulat (WEFA) szakértői szimpoziont rendezett a fejlődő országok vezető közgazdászainak részvételével. A tanácskozás eredményeként kibocsátották a harmadik világ országainak gazdasági állapotára vonatkozó WEFA-jelentést, amely körzetenként és a világgazdaság általános fejlődési áramlataiba beállítva tárgyalja a harmadik világ gazdasági helyzetét. Meg kell jegyezni, hogy a tanácskozáson résztvevő szakértők között létrejött megállapodás szerint nem a bruttó nemzeti összterméket (GNP), hanem a bruttó hazai össztermék (GDP) volt a gazdaságnövekedés vizsgálatának alapja. Azért választották ezt, mert ez utóbbi nem foglalja magában a külföldi forrásból fizetett bérek, kamatok, profit stb. értékét s így olyan országok, amelyekben igen nagy a külföldi tőke jelenlétének mértéke, vagy ahol (mint egyes közel és közép-keleti olajtermelő országokban) az állampolgárok nagyszabású külföldi beruházásokat eszközöltek — az utóbbi reálisabban mutatja a gazdaságnövekedés mértékét, mint a GNP.

Délkelet-Ázsia

Ami ezek után a körzeti felmérést illeti; a kelet- és délkelet-ázsiai szektorban a vizsgálódásnak két komoly hiányossága volt. Az egyik: nem mérték fel az indiai gazdaság helyzetét. A másik: nem vizsgálták meg a kínai gazdaság állapotát és a térség országaihoz fűződő kapcsolatait.

Az említett körzetben a WEFA szakértői ipari szférának minősítették Dél-Koreát, Tajvant és Hongkongot. Ezen túlmenően pedig megvizsgálták a Fülöp-szigetek, Thaiföld, Malaysia, Szingapur és Indonézia gazdasági helyzetét.

A körzetre általánosan jellemző, hogy az 1974—75-ös tőkés recessziót ezek az országok is megsínylették. A mezőgazdasági szektor a vizsgált országokban képes volt fenntartani az alapvető élelmiszernek számító rizs termelésének viszonylag egyenletes növelését. Mindamellett a nyersgumi és az épületfaárak esése miatt a mezőgazdasági exportot is károk érték. Tajvan 1974-ben, Hongkong 1974-ben és 1975-ben, Malaysia pedig 1975-ben nem tudott gazdasági növekedést felmutatni. A bruttó hazai összterméknek 1975-ben Dél-Koreában 7,8, Tajvanon 2,8, a Fülöp-szigeteken és Thaiföldön 5,8, Szingapurban 2,2, Indonéziában pedig 2,4 százalékkal nőtt. Figyelembe véve ezeknek az országoknak gazdasági fejlettségi fokát, ez rendkívül alacsony növekedési ráta. A körzet egészében a GDP növekedési üteme 1975-ben 5—7 százalékkal volt kevesebb mint az 1974-et megelőző konjunkturális időszak üteme.

Miután a körzet felsorolt országaiban a kereskedelmi forgalom több mint 50 százalékát az Egyesült Államokkal és Japánnal bonyolítják le, az utóbbi országokban megkezdődött gazdasági fellendülés természetesen hatott a körzet országaira és megindította a gazdaság élénkülését. Elsősorban különösen a gépkocsi, textil- és elektronikai iparágak érezték meg az amerikai és japán konjunktúra élénkülését 1975 kora őszén. 1976 elejétől kezdve az indonéziai olaj, a malájföldi nyersgumi és a thaiföldi rizsexport is erőteljesebb növekedést mutatott. Mindehhez hozzájárult, hogy a körzet országaiban jó mezőgazdasági termés volt. Ennek következtében az 1976-os előrejelzés szerint ebben az évben Dél-Koreában 8,8, Tajvanon 5, Hongkongban 3, a Fülöp-szigetekben 4, Thaiföldön 4, Malaysiában 6, Szingapurban 4,2, Indonéziában pedig 5 százalék lesz a GDP reálértékben számított növekedése. Az 1977-re vonatkozó előrejelzés szerint a növekedés üteme Indonéziában az 1976-ra prognosztizált 5 százalékos szinten marad, az összes többi országban tovább emelkedik.

Ami az inflációt illeti, az figyelemre méltó módon lényegesen alacsonyabb volt, mint a fejlett tőkésországokban. Az egyetlen kivétel Dél-Korea, ahol az inflációs ráta 20 százalék. A többi vizsgált ország közül csak Hongkong, a Fülöp-szigetek és Indonézia mutatott 5 százalékosnál magasabb inflációs rátát 1975-ben.

A gazdasági élénküléssel párhuzamosan az inflációs rátával kapcsolatos előrejelzés is módosul. Az 1976-ban Dél-Korea ugyan a különböző deflációs intézkedések következtében „csak" 15 százalékos inflációval számol, az összes többi vizsgált országban azonban nőtt a növekedési ütem. A növekedés azonban nem különösebben nagy. Hongkong, Thaiföld és Indonézia 8 százalék körüli inflációs rátával számol, a többi vizsgált ország esetében továbbra is 5 százalék alatt marad az infláció üteme. Az 1977-re vonatkozó előrejelzések sem ígérnek ebben a vonatkozásban drámai változást. Dél-Koreában a prognózis szerint 17 százalékra nő az infláció üteme, Hongkongban és Indonéziában megközelíti a 10 százalékot, a többi országban azonban továbbra is 5 és 8 százalék között ingadozik majd.

Az arab világ

A WEFA-szimpozion vizsgálatainak középpontjában álló második körzet Észak-Afrika, valamint a Közel- és Közép-Kelet. Itt Szaud-Arábia, Kuvait, Líbia, Irán, Irak, Algéria, Szíria és Egyiptom gazdasági helyzetét vizsgálták meg.

Miután a tárgyalt országok helyzete élesen különböző, a körzetet négy részre osztották. Az első csoportban megvizsgálták a nagy külkereskedelmi felesleggel rendelkező olajexportáló országok helyzetét. Ebbe a csoportba Szaud-Arábia, Kuvait, Líbia mellett az olajsejkségek tartoztak. Ezeket az országokat az jellemezte, hogy az egy főre eső nemzeti jövedelem meghaladta a legfejlettebb ipari országok színvonalát is, ugyanakkor azonban az említett államokra még óriási fejlesztési feladatok várnak. A vizsgált országok esetében a növekedés voltaképpen egyszerűen abból fakad, hogy az olajexport következtében és az egyre növekvő hazai beruházás ellenére a pénzügyi felesleg ebben a csoportban évenként mintegy 35—40 milliárd dollárral nő. A csoport legfontosabb országaiban a reálértékben számított bruttó hazai összterméknek 1975-ben Szaud-Arábia esetében 22 százalékkal emelkedett, Kuvaitban és Líbiában azonban meglepő módon 1,5, illetve 4 százalékkal csökkent. Ez a csökkenés abból fakad, hogy az előző, 1974. évi szinthez viszonyítva ebben a két országban jelentősen csökkent a hazai gazdasági tevékenység növekedésének üteme. 1976-ban a csoport három legjelentősebb országának esetében ellentétes irányú fejlődés várható. Szaud-Arábiában a GDP növekedési üteme idén 7 százalék felett van, tehát alig harmada a tavalyinak és ugyanez az előrejelzés érvényes az 1977-es ütemre is. Kuvaitban az 1975-ös helyzethez képest az irányzat megfordul, és 4 százalékos növekedés várható, ami 1977-ben tovább gyorsulva elméri a 6 százalékos ütemet. A csoport harmadik legfontosabb országában, Líbiában a tavalyi csökkenéssel szemben idén a bruttó hazai összterméknek reálértékben számított 8 százalékos növekedése várható. Az előrejelzések szerint azonban ezt 1977-ben szerényebb, öt százalékos ütemű növekedés követi. Ebben a csoportban az inflációs ráta a robbanásszerűen növekvő belső kereslet és az importárak növekedése miatt igen magas. Szaud-Arábiában 1975-ben 55 százalék volt, idén 25 százalék körül lesz, 1977-ben pedig 20 százalék. Kuvait és Líbia esetében ebben az évben és jövőre is 15—18 százalék között ingadozik.

A második csoportba tartoztak a körzet ama országai, ahol a mezőgazdasági és gazdasági potenciál lehetővé teszi az olajjövedelmek produktív felhasználását. Ebben a csoportban a legjelentősebb három ország Irán, Irak és Algéria. Érdekes módon a három közül a leggazdagabb, Irán, a legmérsékeltebb ütemű bruttó hazai gazdasági tevékenység növekedésének üteme. 1976-ban a csoport három legjelentősebb országának esetében ellentétes irányú fejlődés várható. Szaud-Arábiában a GDP növekedési üteme idén 7 százalék felett van, tehát alig harmada a tavalyinak és ugyanez az előrejelzés érvényes az 1977-es ütemre is. Kuvaitban az 1975-ös helyzethez képest az irányzat megfordul, és 4 százalékos növekedés várható, ami 1977-ben tovább gyorsulva elméri a 6 százalékos ütemet. A csoport harmadik legfontosabb országában, Líbiában a tavalyi csökkenéssel szemben idén a bruttó hazai összterméknek reálértékében számított nő. A csoport legfontosabb országaiban a reálértékben számított bruttó hazai össztermék 1975-ben Szaud-Arábia esetében 22 százalékkal emelkedett, Kuvaitban és Líbiában azonban meglepő módon 1,5, illetve 4 százalékkal csökkent. Ez a csökkenés abból fakad, hogy az előző, 1974. évi szinthez viszonyítva ebben a két országban jelentősen csökkent a

HUSZONÖT ÉV A MAGYAR IPAR SZOLGÁLATÁBAN

FORCON

Bemutatkozik a FORGÁCSOLÓSZERSZÁMIPARI VÁLLALAT

A forgácsolással foglalkozó szakemberek mind gyakrabban találkoznak munkájuk során a FORCON fantázianévvel. E név mögött a Forgácsolószerszámipari Vállalat rejlik.

A vállalatot a Gazdasági Bizottság 1971. július 1-i hatállyal alkotott határozata hozta létre, de jogelődei, a Budapesti és a Békéscsabai Forgácsolószerszámgyár 25 éves múltra tekintenek vissza, s tapasztalataik jól szolgálják a szerszámipar fejlődését.

A Forgácsolószerszámipari Vállalat jelenlegi tevékenységi köre az egyélű forgácsolószerszámok, a többélű forgácsolószerszámok, részben a kéziszerszámok, a forgács nélküli fémmegmunkáló szerszámok, a belsőégésűmotor-alkatrészek és a légkompresszor-alkatrészek gyártására terjed ki.

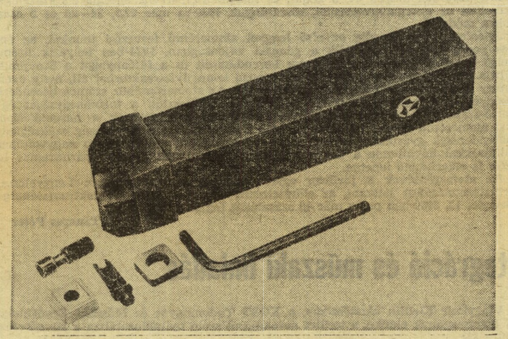

A gyárak tevékenységének jelentőségét fokozza az a tény, hogy a forgácsolás még ma is a gépipar legfontosabb megmunkálási technológiája. Csak egyetlen szám ennek igazolására: a magyar gépiparban foglalkoztatott szakmunkásoknak csaknem az egynegyede forgácsol. Ehhez még hozzátehetjük, hogy a forgácsolási technológia fejlődése és a szerszámgépek automatizálása következtében állandóan nő az időegység alatt leválasztandó forgács mennyisége, növekszik a szerszámok igénybevétele.

A forgácsoló megmunkálás a legnehezebb és legnagyobb precizitást igénylő munkák közé tartozik. Ezen a területen az utóbbi évtizedben forradalmi változások mentek végbe. Megjelentek a numerikus vezérlésű szerszámgépek, amelyeknél az információhordozó — például egy lyukszalag — meghatározott pályán, meghatározott technológia szerint vezérli a szerszámot. Ha pedig az ilyen szerszámgépet szerszámváltó berendezéssel és szerszámtárral is felszerelik, akkor teljesen automatikusan működik, önállóan kezeli, váltja a műveleteknek megfelelő szerszámokat.

Ez a tény önmagában is óriási jelentőségű akkor, amikor valamennyi vállalat legfontosabb célkitűzése a hatékonyság fokozása. Ezeknek a szerszámgépeknek az üzemeltetése korszerű, precíz szerszámokat igényel, amelyeknek kifejlesztése és gazdaságos, nagy sorozatú gyártása a Forgácsolószerszámipari Vállalat műszaki gárdájának feladata.

Mivel jelenleg két korszakot képviselő technika él egymás mellett, azaz szükség van még a hagyományos értelemben vett szerszámokra is, elengedhetetlenül szükséges a hagyományos termékek gyártása, azok műszaki színvonalának emelése, a legkorszerűbbhöz való közelítése. Hogy a gyártás a lehető leggazdaságosabb legyen, ahol az megoldható volt, olyan szerszámtípusokat alakítottak ki, amelyek egyaránt megfelelnek a hagyományos és újfajta szerszámgépekre. Tehát összhangot teremtettek a két technikai szint között.

Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság, a Kohó- és Gépipari Minisztérium, valamint a Forgácsolószerszámipari Vállalat szerződést kötött az NC gépek szerszámainak fejlesztése témakörében, amelynek célja az NC program keretében üzembe helyezésre kerülő hazai és külföldi gyártású gépek gazdaságos üzemeltetését elősegítő hazai felszerszámozás megvalósítása. A célprogram teljes ráfordítása 60 mFt volt.

A fejlesztő munka eredményeként ma már sorozatban gyártják a váltóélű lapkás esztergáló- és marószerszámokat. Ezek a termékek népgazdasági szempontból rendkívül jelentősek, érdemes tehát velük egy kicsit közelebbről is megismerkedni.

A Forgácsolószerszámipari Vállalat a váltólapkás szerelt esztergakések két alaptípusát dolgozta ki. Az egyik változat (FORSz–K) tömör váltólapkával és cserélhető forgácstörővel készül. A másik változat (FORSz–F) rendkívül praktikus: speciális leszorító mechanizmusával nem igényel több helyet, mint a forrasztott lapkás kés. Ehhez a csoporthoz tartoznak a pályavezérlésű NC esztergák 80 fokos csúcsszögű kései is.

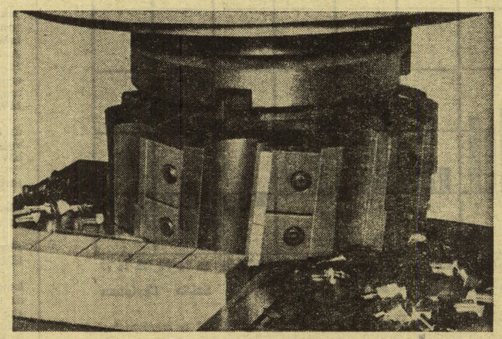

A Budapesti Nemzetközi Vásáron a FORSz–F típusú váltólapkás szerelt forgácsolókés-család elnyerte a BNV díját. E díjnyertes esztergakésekben fúrattal és besajtolt forgácstörővel ellátott keményfém váltólapkákat alkalmaznak. Eddig ilyen szerszámokat hazánkban nem gyártottak, jelenleg is nagyrészt nyugatról importálják.

Mi ezeknek az esztergakéseknek az előnye? Egy szerelt kivitelű késtartóban több száz forgácsolóélt lehet felhasználni, a hagyományos forrasztott kést csak néhányszor lehet újraélezni. Az egy élre jutó szerszámköltség a korszerű kivitelű, szerelt késnél jóval kisebb s előny az is, hogy a kések lapkáinak meghibásodási és törési veszélye csökken.

Jelentősen növeli a termelékenységet, a forgácsolóél ugyanis kopás után igen gyorsan elfordítható, az élek teljes elhasználódása esetén a lapka cseréjéhez szükséges állásidő minimálisra csökken. Gazdaságossá teszi az is, hogy mind a hagyományos esztergagépeken, mind a legújabb NC esztergákon használható.

A váltólapkás marószerszámok több változatban, különböző teljesítményre készülnek. A leválasztandó forgácsmennyiségtől és a marógép teljesítményétől függően választható ki a marófejcsalád bármelyik tagja. Korszerű szerkezeti megoldásuk fesztett technológiai adatok alkalmazását is megengedi.

A furatesztergáló szerszámok területén kifejlesztésre kerültek a KOMBIFORSz cserélhető fejjel ellátott nagyoló fúrórudak, és a MINIFORSz finomfúró egységek.

A KOMBIFORSz fúrórudak alkalmasak átmenő vagy fenékfuratok megmunkálására, ∅ 28 mm és ∅ 115 mm között, öt lépcsőben.

A MINIFORSz finomfúró egységek a pontossági simítás szerszámai.

Ezek élhelyzete néhány mikrométer pontossággal, a szerszámon levő skála segítségével beállítható.

A hazai fejlesztésen túlmenően 40 mFt-os hitel felvételével elkezdik egy nyugatnémet nagyvállalat által tervezett és a Forgácsolószerszámipari Vállalat szakemberei által technológizált, több feladat elvégzésére alkalmas marófej gyártását, amelyből 1977-ben már több mint 1 mDM értékű szállítási kötelezettségük is van. Természetesen ebből a hazai vállalatokat is ellátják.

A vállalat kollektívája, mint eddig is, a jövőben is igyekezni fog, hogy feladatának maradéktalanul eleget tegyen. Ezt a munkát a kohó- és gépipari miniszter és a Vasas Szakszervezet Elnöksége azzal ismerte el, hogy az utóbbi két év munkájáért 1974-ben és 1975-ben az oklevelesek kiváló vállalat kitüntetést adományozták a vállalatnak.

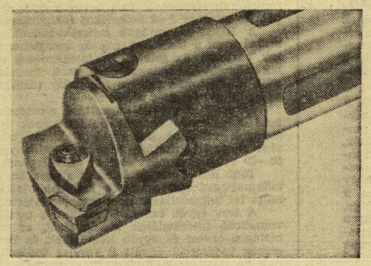

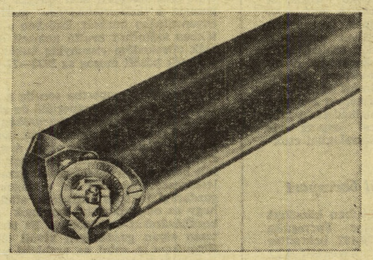

Kooperáció és kereskedelemfejlesztés

Évek óta a világkereskedelem legdinamikusabban bővülő szektora a kelet-nyugati kereskedelem. Ezen belül is a hagyományos export-import ügyletek mellett egyre nagyobb jelentőségre tesznek szert a kereskedelem modernebb, összetettebb formái, különösen az *ipari kooperáció*. (Az „ipari" megkülönböztetést általában a kelet-nyugati kooperáció vonatkozásában használjuk, de természetesen a kooperációs kapcsolatok nemcsak az iparban jöhetnek és jönnek létre.) Az Európai Gazdasági Bizottság felmérése szerint az elmúlt esztendőben mintegy 200 új kelet-nyugati kooperációs szerződés született, s ezzel körülbelül ezerre tehető a megkötött megállapodások száma.

Magyarország a szocialista országok között *élenjár* a kooperációs szerződések számát tekintve és már több száz ilyen megállapodás született hazai és külföldi vállalatok között. A magyar vállalatok a legtöbb kooperációs szerződést nyugatnémet cégekkel kötötték, de Ausztria, Svédország, Svájc és az Egyesült Államok is a fontos kooperációs partnerek közé tartoznak. Jelenleg tőkés exportunknak mintegy *4—5 százalékát* teszik ki a kooperációból eredő áruszállítások, de várhatóan ez az arány a jövőben még növekedni fog.

Érdekek találkozása

A kelet-nyugati kooperációs kapcsolatok alapja a kölcsönös bizalom és az érdekek összeesése. Természetesen egy-egy kooperációs szerződés létrejötte még számos egyéb tényezőtől is függ, de hosszan tartó, többéves kapcsolatot csak bizalom és érdekazonosság alapján lehet létrehozni. A kooperáció fogalmát igen sokféleképpen értelmezik, sokszor megpróbálkoztak már a meghatározásával, egységesen elfogadott definíció azonban még nincs. Egyes országokban igen szűken, másutt pedig tágabb fogalomként értelmezik, s ezért fordul igen gyakran elő, hogy az egyik partner az adott együttműködést kooperációnak tekinti, a másik pedig nem.

Kelet-nyugati viszonylatban általában az alábbi kooperációs szerződés alaptípusokat különböztetik meg: *közös fejlesztés, gyártmánynegosztás, gyártásmegosztás, licenc és (vagy) know-how alapján gyártás, értékesítési együttműködés, valamint harmadik piaci együttműködés.* Ezek az alaptípusok sokféleképpen variálódnak, de az alapelemeket általában minden esetben fel lehet ismerni.

Tőkés és szocialista vállalat — érthető módon — akkor létesít egymással kooperációs kapcsolatot, ha mindketten megtalálják számításukat és olyan pozíciókra tudnak szert tenni, amelyek különkülön is előnyösek.

Milyen tényezők motiválják a kooperációs kapcsolatok kialakítását? A gazdasági előny jelentheti az értékesítés, vagy a beszerzés hosszabb távú biztonságát, a forgalom növelését, a gazdaságosabb sorozatnagyságot, a műszaki fejlesztés meggyorsítását, a termelési költségek csökkentését, az export növelését, az időmegtakarítást stb. Különösen fontos a tőkésországok számára a hosszú távú kooperációs kapcsolat a rövidebb-hosszabb recessziók időszakában: a kooperációs termelés és értékesítés ugyanis ilyenkor sem szünetel. A szocialista országok számára többek között azért is nagy jelentőségű a kooperációk számának a növelése, mert a tőkés export fokozása mellett akkor is *szilárdabb pozíciókra* tehetnek szert a nyugati piacokon a kooperációs szállításokkal, ha az árucsere csatornái valamilyen okból fogva időszakosan „eldugulnak".

„IC": szakvállalat

A kelet-nyugati kooperációs megállapodások növekvő száma azt bizonyítja, hogy előtérbe került a tartós kapcsolatok létesítése, s a kooperáció mindkét félnek hosszú távú előnyöket biztosít. A kooperációs szerződések megkötését általában másfél-kétéves intenzív tárgyalási szakasz előzi meg, szükséges a legapróbb műszaki, jogi, közgazdasági és kereskedelmi kérdéseket is egyértelműen tisztázni, hiszen hosszabb távú, általában ötéves „együttélésről" van szó.

Magyarországon az eddig létrejött kooperációs szerződések 30—40 százalékát a külkereskedelem egyetlen kooperációs szakvállalata, az Intercooperation Kereskedelemfejlesztési Rt. kötötte meg. (Az Intercooperation a hazai „kooperációs piacon" természetesen nem élvez monopolhelyzetet, hiszen az úgynevezett áruforgalmi külkereskedelmi vállalatok is köthetnek és kötnek kooperációs megállapodásokat. Számos esetben fordul elő az is, hogy az Intercooperation előkészíti a szerződést, majd a megkötés szakaszában már átadja helyét az illetékes külkereskedelmi vállalatnak. Érdemes itt megjegyezni, hogy a kooperációs szerződésekkel kapcsolatos árumozgás minden esetben a szakkülkereskedelmi vállalaton keresztül történik.)

Az Intercooperation a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok bővítésére és továbbfejlesztésére alakult. A vállalat 1972 óta mintegy *100 együttműködési megállapodást* — kooperációs szerződést, szaktanácsadási szerződést, műszaki együttműködési megállapodást, kooperációs keretszerződést stb. — kötött. A tőkésországokkal kötött megállapodások csaknem kétharmada a *gépipar* területén jött létre, míg a nehéz-, könnyű-, építőipar, valamint a mezőgazdaság nagyjából azonos mértékben osztozik a fennmaradó egyharmadon. A hazai kooperációs szerződéseket általában az jellemzi, hogy legtöbb esetben szűk fejlesztési területet fognak át.

Természetesen a tervekben olyan megállapodások is szerepelnek, amelyek elősegítik egy-egy ágazat rekonstrukcióját (öntödei rekonstrukció, öntözés, környezetvédelem stb.). Az Intercooperation Rt. szervezeti felépítése megfelel a termelőágak szerinti bontásnak, így van kohó- és gépipari, nehézipari, építőipari, könnyűipari és mezőgazdasági részlege. Az úgynevezett ágazati részlegek gyakorlatilag felölelik az összes alágazatot.

Exportnövelés és műszaki fejlesztés

A vállalat egyidőben többszáz, kooperációra alkalmas témával foglalkozik. E tevékenységével szervesen kapcsolódik az ágazati ötéves tervekhez, általában ezekből indul ki a kooperációs témák nagy része. A kooperációk révén a vállalat törekszik a beruházási hányad csökkentésére, s egyben a tőkés export növelésére. Az Intercooperation közreműködésével létrehozott kooperációs szerződések exportértéke *többszáz millió dollár*. Nemrégiben született például kooperációs megállapodás az amerikai Katy cipőipari óriáscéggel, amelynek értelmében a hazai kooperációs exportszállítások értéke öt év alatt eléri majd a 60 millió dollárt.

A kooperációs megállapodások az *exportbővítés* mellett a *korszerű technológia gyorsabb hazai bevezetését*, új termékek megjelenését, a *választékbővítést* is szolgálják. Az Intercooperation néhány legújabb szerződése jól példázza, hogy a vállalat kooperációszervező tevékenysége mindenkor e központi gazdaságfejlesztési célok szolgálatában áll.

Az angol Nova Knit céggel kötött kooperációs szerződés alapján például a Habselyem Kötöttárugyár megkezdi a *különleges finomságú dupla-jersey* gyártását és konfekcionálását. Az új termék a hazai vállalatnál előmozdítja a gyártmányszerkezet korszerűsítését és javítja a belföldi ellátást. A nyugatnémet Sustan céggel kötött szerződés alapján a Danuvia nagyatádi üzemegységében meghonosodik a műanyagok feldolgozásánál használatos ún. térformázó szerszámházak kooperációs gyártása. Az állandóan növekvő belföldi igények kielégítése mellett a Danuvia NSZK partnerének évről évre növekvő mennyiséget szállít a termékből.

A Lenfonó és Szövőipari Vállalat, valamint a belga Marrecau kooperációs szervődése *lenpozdorjából készült bútorlapok* gyártására vonatkozik. A belga cég üt éven át átveszi a termelt bútorlapok egyharmadát. A Delta Szövetkezet és a francia Belcoto cég kooperációs kapcsolatának a tárgya *baromfikeltető állomások* közös gyártása. Egy nyugatnémet vállalat és egy hazai mezőgazdasági termelőszövetkezet csinesilla-tenyésztésben kooperál, melynek eredményeként számítások szerint jelentős exportnövekménnyel lehet számolni. A példákat még hosszasan lehetne sorolni, s jóformán nincs a népgazdaságnak olyan területe, ahol az Intercooperation Rt. ne foglalkozna kooperációs megállapodások előkészítésével, illetve további lehetőségek felkutatásával.

Új lehetőségek

A vállalat újabban *harmadik piaci együttműködések* kialakításán is fáradozik, s ugyancsak új irányú tevékenység a fejlődő országokkal kialakítandó két- és többoldalú kooperációs lehetőségek felkutatása, illetve e szerződések előkészítése.

Az Intercooperation Rt-n belül működik az úgynevezett *kooperációs központ*, melynek *feladata a partnerkeresés, valamint az érdeklődő külföldi vállalatok tájékoztatása a kooperációval kapcsolatos kérdésekről.* A kooperációs központ csaknem ötven „csatornával" — külföldi bankok, kereskedelmi kamarák, gazdasági egyesülések, gyáriparos szövetségek, gazdaságkutató intézetek — tart fenn rendszeres kapcsolatot. Ezek az intézmények kiadványaikban időről időre közzéteszik azokat a konkrét témákat, amelyekhez az Intercooperation külföldi kooperációs partner keres. A beérkezett jelentéseket a kooperációs központ feldolgozza és közreműködik a szóbajöhető partnerek kiválasztásában.

A kooperációs szakvállalat nemcsak kezdeményezheti és megkötti a nemzetközi kooperációs szerződéseket, hanem közreműködik a kooperációkat ösztönző preferenciák és hatósági engedélyek megszerzésében, figyelemmel kíséri a szerződések végrehajtását és összehangolja a partnerek tevékenységét is. Feladatai között az is újszerű, hogy *gazdasági tárgyalásokat* szervez Magyarországon külföldi részvétellel, és ezekben esetenként saját tőkéjével is részt vállal. Az Intercooperation és a Siemens például néhány évvel ezelőtt közös vállalatot alapított Magyarországon Sicontact néven.

Népgazdasági célok szolgálatában

A hazai termelő vállalatok csak most kezdik kóstolgatni a kooperáció „tzét": ez a korszerű együttműködési forma csak az utóbbi években válik egyre inkább a vállalati stratégia részévé. A „kooperációs gondolat" azonban terjedőben van, s mind a szocialista, mind pedig tőkés vállalatok egyre gyakrabban élnek a hosszú távú együttműködés nyújtotta előnyökkel, még akkor is, ha a kooperációs szerződés előkészítése és megkötése általában jóval bonyolultabb és időigényesebb, mint a hagyományos külkereskedelmi ügyleteké.

Az Intercooperation *ötéves tervében* számos olyan téma található, amelyek megvalósítása a népgazdasági terv céljai között szerepel. A vállalat igyekszik ezeket a feladatokat, illetve ezeknek egy részét kooperációk segítségével megvalósítani; az esetek többségében ugyanis módnyílik a devizamegtakarításra. A tervezett kooperációk másik csoportját azok a témakörök alkotják, amelyek anyagi erőforrás hiányában már nem szerepelnek a szaktárcák középtávú terveiben, megvalósításuk azonban fontos érdek. Az ilyen jellegű fejlesztési elképzelések kivitelezéséhez a kooperáció különösen alkalmas formának ígérkezik, ugyanis *pótlólagos eszközöket* von be a népgazdaságba, s együttal szolgálja az exportbővítést is, valamint importmegtakarítást is eredményez.

A *kohó- és gépipar* területén például a vaskohászat, az öntészet, az élelmiszeripari gépgyártás, a kábelgyártás, a szereléstechnológiai gépek, a vegyipari gépgyártás, valamint a vákuumtechnika tartozik többek között azokhoz a területekhez, ahol kívánatos a kooperációk számának növelése.

A *nehéziparban* a vállalat kooperációs kapcsolatokat kíván létrehozni a vegyipari alapanyagok és intermedierek biztosítása, a vegyipari segédanyagok gyártásának fejlesztése, valamint a műanyagfeldolgozó ipar termékvalasztékának bővítése érdekében. Az *építőipari* témacsoportok közül a vállalat újabb kooperációs szerződéseket kíván kötni a könnyűszerkezetes építés, az alapozási munkák, a szakipari munkák, az építésgépesítés, a tégla- és cserépipar, az üvegipar, a közmű- és mélyépítés területén — hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Ami a *könnyűipart* illeti: a tervek szerint többek között a textilruházati-, a bőr-, a bútor- valamint a papíripar számára kutatnak fel kooperációs lehetőségeket. Különösen sok feladat kínálkozik a mezőgazdaság területén, ahol a vállalat kooperációs fejlesztéssel szándékozik — a minisztériumi tervek alapján — közreműködni a növénytermesztés, az öntözésfejlesztés, a mezőgazdasági termékek feldolgozása és az állattenyésztés soron levő célkitűzésének megvalósításában.

A kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok várható további bővülésével számítani lehet arra, hogy Magyarország tőkés kooperációs kapcsolatai tovább gazdagodnak. Ez pedig újabb, bonyolultabb és minőségileg más jellegű feladatokat állít a külkereskedelmi és a termelő vállalatok elé.

Gonda György—Lőrincze Péter

Közületeknek, tanácsoknak, vállalatoknak és magánmegrendelőknek

zománctáblát

rövid határidőn belül készítünk

Utcanév- és házszámtáblák, tilalmi táblák, valamint magáncélokat szolgáló zománctáblák készítésére megrendeléseiket küldjék a „LAMPART"

ZOMÁNCIPARI MŰVEK BONYHÁDI GYÁRÁBA

7151 Bonyhád, Pf. 22.

ELADÓ

EGY 2x220 000 KALÓRIÁS, GÉPSZÍV TÍPUSÚ, FÖLDGÁZTÜZELÉSŰ

alacsony nyomású gőzkazán

A KAZÁN HÁROM FŰTÉSI IDÉNYBEN ÜZEMELT.

MEGTEKINTHETŐ TELEPÜNKÖN:

SOMOGY MEGYEI NYOMDAIPARI VÁLLALAT

Kaposvár, Május 1. u. 101.

Értesítjük a kedves vásárlókat, hogy

A CEMENT- ÉS MÉSZMŰVEK NYERGESÚJFALUI ETERNITGYÁRA

közületeknek és magánvásárlóknak saját fuvarral történő elszállításra, valamint soron kívül vagontételben

RAKTÁRRÓL KIAD

AZBESZTCEMENT HULLÁMLEMEZT ÉS AZBESZTCEMENT LEFOLYÓCSÖVET, IDOMMAL EGYÜTT

Árukiadás 7-től 12 óráig, szombat kivételével.

A vásárlással kapcsolatban felvilágosítást az Értékesítési Osztály ad.

Telefon: Nyergesújfalu, 2.

Telex: 225 431

CSEHSZLOVÁK GAZDASÁGFEJLESZTÉS

A 70-es évek második felében az európai szocialista országokban kiteljesedik az a folyamat, melyet az intenzív termelésnövelésre való áttérésként ismerünk. Ugyancsak minden szocialista országot érintett — bár természetesen különböző mértékben — a tőkés világgazdasági válság és az árarányok megváltozása a világpiacon. E két tényező hozza magával azt, hogy az európai szocialista országok 1976—80-as időszakra szóló gazdaságfejlesztési célkitűzéseiben *sok hasonlóságra* lelünk.

Korszerűsödő iparszerkezet

A fentiek előrebocsátásával érdemes az 1976—80-as csehszlovák gazdasági és társadalmi fejlesztési terv irányelveinek ismertetésébe belefogni.

A terv alapvető célkitűzése, hogy biztosítsa a lakosság növekvő anyagi és szellemi szükségleteit, úgy, hogy *a társadalmi termelés minősége és hatékonysága emelkedjen.* A termelés oldaláról meghatározó tényező, hogy a nemzeti jövedelem növekedése öt év alatt 27—29 százalékot tesz ki. (A Cseh Szocialista Köztársaságban a növekedés 24—26, a Szlovák Szocialista Köztársaságban 34—36 százalékos lesz, tehát a tervperiódus alatt Szlovákia gyorsabb ütemű fejlődése révén mind jobban felzárkózik a cseh országrészhez.) A termelés mennyiségi növekedése mellett a terv nagy súlyt helyez arra, hogy a gazdaságban szükséges strukturális változások végbemenjenek.

A VI. ötéves terv ugyanis a csehszlovák gazdaság fokozottabb bekapcsolódásával számol a nemzetközi munkamegosztásba, a külkereskedelmi forgalom növekedése (33—37 százalék) jóval meghaladja a nemzeti jövedelemét. A nemzeti jövedelem növekedésének több mint 90 százaléka a termelékenység emeléséből származik majd.

A gépipar továbbra is az ipar egyik legdinamikusabb ágazata marad, növekedési mutatói jóval meghaladják az átlagot. (Növekednek persze a követelmények is, a kivitelnek a terv szerint öt év alatt 72—74 százalékkal kell emelkednie.) Ugyancsak meghaladja az átlagost a dinamikus ágazatnak számító vegyi- és papíripar termelése is. 1980-ra a csehszlovák vegyiparnak 20—21 millió tonna nyersolaj feldolgozására kell felkészülnie és a műanyagok termelése is megkétszerződik.

A fogyasztási cikkeket gyártó szektorok termelése egyébként a VI. ötéves terv időszakában a vegyipar mellett a hazai nyersanyagokra (fa, valamint üveg- és kerámiaipari alapanyagok) támaszkodik. A szektor egészében öt év alatt 25 százalékal nő a termelés, néhány alágazat növekedése azonban a tervszerű modernizálás következtében jóval meghaladja az átlagot. Ez utóbbi csoportba elsősorban a bútoripar tartozik (46—50 százalék), de említést érdemel az is, hogy a textilipar által felhasznált alapanyagokban a műszál részesedése az 1975-ös 23-ról 1980-ra 30—32 százalékra nő.

A tervdirektívák külön fejezetben foglalkoznak az ország energia- és fűtőanyagtermelésének távlataival. A tervidőszak végére 77—79 milliárd kilowattórára emelkedik Csehszlovákia villamosenergia-termelése. Az energiamérleg meghatározója továbbra is a hazai nyersanyag marad; 1980-ra a szén- és lignitkitermelés 122—125 millió tonnát ér majd el. A terv energetikával foglalkozó részének központi gondolata az energia takarékosabb és hatékonyabb felhasználása.

A lakosság ellátása

A mezőgazdaság bruttó termelése 14—15 százalékkal növekszik. A „minőségi elemek" a terv ezen fejezetében is szerepet kapnak, a termelés növekedése nagyrészt a hektáronkénti hozam emelkedésén kell hogy alapuljon. Így gabonánál 1980-ra a cél hektáronként 41—42 mázsa, cukorrépából pedig hektáronként átlagosan 400 mázsát kell betakarítani. Burgonyából évente minimálisan 4 millió tonnát kell biztosítani, 180—190 mázsás hektáronkénti hozamot feltételezve.

Az állattenyésztés fejlesztési tervének kidolgozásakor a terv számolt azzal, hogy az ágazatnak ki kell elégítenie az állati eredetű élelmiszertermékek iránti növekvő igényt. Ennek megfelelően gondoskodik a terv arról is, hogy az ágazat fejlődéséhez a feltételek biztosítva legyenek. 1980-ra a vegyes takarmányokból 7 millió tonna áll rendelkezésre, műtrágyából pedig 1 hektár mezőgazdaságilag hasznosított területre 269 kilogramm esik. Az öntözhető földterület nagysága emelkedik, s az 1976—80-as terperiódusban a mezőgazdaság 49 000 traktort kap.

A VI. ötéves tervnek természetesen az is feladata, hogy a nemzeti jövedelem növekedése megteremtse az előfeltételt a lakosság anyagi és szellemi jóléte emelkedéséhez. A lakosság reálértékben számított bevételei 23—25 százalékkal nőnek. A tervidőszak alatt a belső piac 800 000 személygépkocsit, csaknem 2 millió darab hűtőszekrényt és ennél valamivel több mosógépet vesz fel. Az életkörülmények javítását szolgálja, hogy az öt év alatt 540 000 lakás építését tervezik.

G. Gy—L. P.

HÉT NAP A VILÁGGAZDASÁGBAN

Argentin megélhetési költségek

A Buenos Airesben nyilvánosságra hozott adatok szerint, Argentinában 1976. első tíz hónapjában 291,6 százalékkal emelkedtek a megélhetési költségek. Októberben 8,5, szeptemberben 10,7 százalékos arányú emelkedés mutatkozott.

Talajjavítás a Szovjetunióban

Több mint 14 millió hektáron végeztek az elmúlt 10 év folyamán talajjavítási munkálatokat a Szovjetunióban. Az egész szántóföld mintegy 8 százalékát jelentő területen az ország mezőgazdasági termányeinek egynegyedét termelik —, írja a Novoje Vremja legutóbbi számában megjelent cikkében Jevgenyij Alekszandrevszij, szovjet vízgazdálkodási és talajjavítási miniszter.

A tizedik ötéves terv folyamán a lecsapolt és feljavított földeken gabonából a korábbi termés kétszeresét, 23—24 millió tonnát termelnek, ugyanakkor a zöldség- és főzelékfélék termelése 7 millió tonnával, a gyapottermesztés 2 millió tonnával nő.

Házgyárak Kubában

Kubában 1980-ig 7 korszerű házgyárat létesítenek. Közülük hármat már építenek.

Santiago de Cubában, Havannában és Cienfuegosban olyan kombinátokat létesítenek, amelyek jugoszláv technológiai alapján évente 1500 lakás építéséhez szükséges elemeket állítanak majd elő. Szovjet—kubai együttműködés keretében a Havanna tartománybeli San José de Las Lajarban évenként 2500 lakás építéséhez elegendő előregyártott elemet készít egy házgyár.

Az új házgyárak 30 szintes épületek gyártását teszik lehetővé.

Kubában jelenleg 24 üzem állít elő előregyártott elemeket az építőipar számára.

OECD — infláció

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) Párizsban közzétett jelentése szerint a szervezet 24 tagországában szeptemberben átlagosan 0,8 százalékkal emelkedtek a fogyasztói árak. Évi átlagra átszámítva, ez 10 százalékos emelkedésnek felel meg.

Moszkvai metró

A tizedik ötéves tervben 20,4 kilométerrel bővítik a moszkvai metró jelenleg 164 kilométer hosszú hálózatát, valamint tovább kívánják növelni a szerelvények óránként 41 kilométeres átlagsebességét. Ennek érdekében az elkövetkező években új típusú kocsikat állítanak forgalomba. Az új vonatok befogadóképessége is nagyobb lesz, mint a jelenlegieké.

Görög fizetési mérleg

Görögország fizetési mérlegében ez év első kilenc hónapjában 2,8 százalékos javulás mutatkozott, úgy hogy a mérleghiány 757 millió dollár volt, szemben a tavalyi év azonos időszakában jelentkező 779 millió dolláros deficittel.

A görög nemzeti bank elemzése szerint, a javulás azért következett be, mert az export jelentősen —, 48,8 százalékkal növekedett, az import pedig 7,9 százalékkal csökkent.

Halászat

Az Egyesült Államok és a Közös Piac tagországainak képviselői Brüsszelben befejezték halászati vonatkozású tárgyalásaik első szakaszát. Ennek során azt vitatták meg, hogy jövő március 1. után, amikor az Egyesült Államok 200 tengeri mérföldre növeli halászati övezetének határát, a Közös Piac tagországainak halászai mennyi halat foghatnak ki az övezeten belül.

Tájékozott brüsszeli források szerint, a tanácskozás során jelentős haladást értek el. Megállapodás jött létre arról, hogy három vagy négy hét múlva —, valószínűleg Brüsszelben — folytatják a tárgyalásokat.

CARTER GAZDASÁGPOLITIKÁJA

Realitások és választási ígéretek

James Carternek, az Amerikai Egyesült Államok 39. elnökévé történt megválasztása bőséges okot ad — ha nem is elsöprő —, de mégis csak győzelméhez vezető út elemzésére. Ez az elemző munka már meg is kezdődött világszerte, és bizonyára nem egyhamar fejeződik be. Az első kommentárok egybehangzóan úgy értékelik a demokraták és Carter győzelmét, hogy abban fontos szerepe volt annak, ahogyan az elnökjelölt az ország gazdasági problémáit a kampány során kezelte. Az amerikai tömegek számára az infláció és a létbizonytalanság leküzdése került az első helyre. Ez azért is érthető, mert az Egyesült Államokban 16 esztendeje először tartottak választásokat béke viszonyok között, amikor az ország nincs nyílt háborús konfliktusban. Carter jó érzékkel apellált a „kisemberek" érdekeire, és „populista", moralista, gyakorta vallási kifejezésgyűjteményével maga mögé tudta állítani a legnagyobb szakszervezeteket, és mindazokat, akik gazdasági stabilitást és létbiztonságot kívánnak, s természetesen a gazdaság azon szektorainak képviselőit, akik a carteri gazdaságpolitikától remélik profitjaik növekedését.

Hat gazdasági kérdés

Carter választási hadjárata során *a gazdaságpolitikának adott prioritást;* több ízben hangoztatta, hogy az Egyesült Államok pozíciója és tekintélye a világban gazdasági erejétől függ. Az elnökválasztási kampány során a két vetélytárs — Carter és Ford — között éppen gazdasági kérdésekben csúcsosodott ki a vita, amelynek egyik lényeges eleme a két jelöltnek a tőkeállam gazdaságpolitikai szerepéről vallott eltérő vélekedése volt.

Az elnökválasztási kampányban az amerikai gazdaság hat előtérben álló kérdése szerepelt:

— a munkanélküliség,
— az infláció,
— az adóreform,
— az energiaprobléma,
— a településfejlesztés és
— a nemzetközi gazdasági kapcsolatok.

Az amerikai tömegek számára az első két kérdéscsoport megválaszolása volt a legfontosabb. Forddal szemben Carter a munkanélküliség elleni harcot tartotta és tartja a leendő demokrata kormányzat legfontosabb feladatának. A munkanélküliség jelenleg is 7,9 százalék; a munkanélküliek száma eléri a 7,9 millió főt.

A Ford-kormányzat közgazdászai, mindenekelőtt *W. Simon* és *A. Greenspan* szerint — akiket *Galbraith* professzor az elnökválasztást követően Londonban tartott előadásában „furcsa antik figurák" nevezett — az infláció behatárolja a gazdasági növekedést és az új munkahelyek létesítésének ütemét. Fordék a „legyelmezett növekedés" kategóriájával operáltak és 1980-ra is még 4,8 százalékos munkanélküliséggel számoltak. Erre annál is inkább rákényszerültek, mert a bruttó nemzeti termék növekedési üteme várakozásaikkal szemben az év eleji felendülést követően erőteljesen lassult.

A bruttó nemzeti termék (GNP) alakulása az előző év százalékában (az 1974—76. évek adatai negyedéves bontásban)

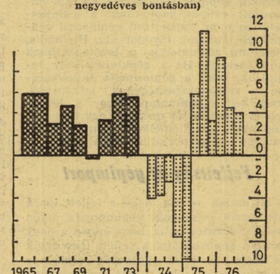

Míg tehát az I. negyedévben 9,2, addig a II. negyedévben már csak 4,5 és a III. negyedévben 4 százalék volt a fejlődés üteme.

A gyógyítás stratégiája

Carter közgazdasági tanácsadói (akiknek neveivel a jövőben bizonyára gyakran találkozunk majd): *L. Klein*, a Pennsylvania Egyetem, *C. Schultze* a Brookings Intézet és *L. Thurow*, a MIT professzorai más stratégiát sugalltak Carternek. Nevezetesen azt, hogy *a munkanélküliséget kell az amerikai gazdaság „ragályos" betegségének tartani*, s az ez elleni küzdelmet kell a gazdaságpolitika előterébe állítani. A munkahelyek számát a viszonylag gyorsabb ütemű gazdasági növekedés feltételeinek megteremtésével lehet növelni.

Az Egyesült Államokban évek óta rendkívül alacsony a beruházási hányad: a bruttó nemzeti termék 17—18 százaléka, 1975-ben pedig alig haladta meg a 12 százalékot. A növekvő gazdasági és politikai bizonytalanság következtében a tőkebefektetés aránya és volumene 1976-ban tovább csökkent. Míg a 60-as években a nagy társaságok, vállalatok nagyarányú bankhiteleket vettek igénybe beruházási tőkeszükségletük kielégítéséhez, addig most, a kamatlábcsökkentés ellenére, a beruházások finanszírozásának fő forrása (és egyben korlátja) a profit. Figyelemre méltó az is, hogy a munka termelékenysége a fejlett tőkésországok közül az elmúlt másfél évtizedben az Egyesült Államokban nőtt a leglassabban.

Az alacsony beruházási ráta a növekvő bizonytalanság mellett részben a befektetések csökkenő hozamával magyarázható. Számos amerikai kutató ezt azzal hozza összefüggésbe, hogy 8—9 éve csökken és immár igen alacsony színvonalú a kutatási-fejlesztési tevékenység. (A kutatási ráfordítás 1975-ben a bruttó nemzeti termék 2,2 százaléka volt.) Amint arra lapunk 1976. április 28-i számában rámutattunk, az amerikai gazdasági élet e fontos területének „csendes válsága" hosszú évekre mérsékelő hatással lehet a gazdasági fejlődés ütemére.

Carter beruházásokra ösztönző és aktívabb állami beavatkozással párosuló gazdaságpolitikai irányvonalat hirdetett meg. Úgy véli, hogy nem lehet csupán a pénzügyi és adópolitikai eszközökre hagyatkozni.

A munkanélküliség csökkentésének átfogó programját tartalmazza a Humphrey—Hawkins-féle törvényjavaslat, amely a kiegyensúlyozott növekedés és teljes foglalkoztatottság megteremtésére irányul. Carter ugyan fenntartással fogadta a törvényjavaslatot, de lényegét az állami tervezés kiterjesztését, a pénzügyi és adópolitika jobb összehangolását, a nehezen munkába bevonhatók számára történő munkahelyteremtést és az infláció megfékezésére irányuló munka javítását — magáévá tette. A törvényjavaslat 3 százalékos munkanélküliség elérését célozza meg, s ezt nevezi teljes foglalkoztatottságnak. Carter és tanácsadói a munkanélküliségnek 4 százalékra történő leszorítását (a 80-as évekre) már nagy vívmánynak tartják. *M. Wachter*, a Wharton Egyetem tanára, s Carter közgazdasági tanácsadó csoportjának egyik tagja felvázolta az amerikai „munkaerőgazdálkodás" valószínűleg alkalmazására kerülő elemeit:

— a teljes foglalkoztatottságnak minősített 4 százalékos munkanélküliség csak abban az esetben érhető el, ha a munkaerő-kínálat struktúráját sikerül megváltoztatni (gyors ütemben növekszik ugyanis a szakképzetlen fiatal munkaerő száma és aránya);
— az állam csak a végső esetben válik munkaadóvá (a közmunka csak átmenetileg nyújtson megélhetési lehetőséget),
— elsősorban a szakképzetlen fiatalkorúak képzésére kell összpontosítani a figyelmet;
— a munkaadóknak egy bizonyos időn át állami támogatást kell folyósítani, ha szakképzetlen vagy alacsony képzettségű munkavállalók alkalmazása és képzése miatt veszteség érné őket.

Mi lesz az első?

Az infláció elleni küzdelem, mint gazdaságpolitikai prioritás — Ford programjában szerepelt. A leköszönő elnök és gazdasági tanácsadói szerint az infláció oka a túlzott likviditás, aminek forrása az államadósság növekedése. A megoldás kulcsa tehát a nemzetgazdaság likviditásának mérséklésében van.

A megválasztott elnök és közgazdász tanácsadói — mivel az infláció elleni küzdelmet a gazdaságpolitikai stratégia második vonalába helyezték — háromoldalú megközelítést javasolnak:

a) A gazdasági növekedés és a kínálat gyorsabb ütemű növelése a termelékenység dinamikusabb ütemű emelkedését eredményezi, s mindez mérsékletben hat majd az árszínvonal növekedésére;

b) A gazdasági fejlődés és a kínálat növekedési ütemének gyorsítása megköveteli a tőkeberuházások ösztönzését. Erre alapvetően a beruházási adó-hitelrendszer kiterjesztését és az állóeszközök leírásának gyorsítását kívánják felhasználni.

Carter, a Business Week 1976. szeptember 20-i számában közzétett nyilatkozatában ezeket mondotta: „... meggyőződésem, hogy az infláció irányításának és mérséklésének nem az a legjobb módszere, ha pénzszűkét teremtünk, ha emeljük a kamatlábakat, ha az embereket munkanélküli segélyen tartjuk, hanem ha az embereket visszahelyezzük munkahelyeikre, ha a kamatlábakat alacsonyan tartjuk, és ha biztosítjuk a gazdasági növekedés ésszerűen magas ütemét."

A munkanélküliség és az infláció elleni harc gazdaságpolitikai eszköztárából nem hiányoztak az állami jövedelempolitika sem. Tény, hogy a demokraták közgazdász tanácsadói felvetették ennek indokoltságát, de egyelőre nem áll rendelkezésre olyan tervezet, amely az állami jövedelempolitika realitásának akár csak a reményét is előrevetítené. Nem hiába jegyezte meg a Business Week szemleírója, hogy az új elnök „... miközben a foglalkoztatottság növelésére törekszik, olyan tervprogram kidolgozásáért imádkozik, ami megakadályozhatná, hogy az infláció kiszabaduljon a kezei közül."

Az elnökválasztási kampány során — úgy tűnt — a demokratáktól nem volt idegen — végső megoldásként — az árak és bérek alakulásának közvetlen ellenőrzése sem, ezért előreláthatólag megtartják a jelenlegi Bér és Árstabilitás Tanácsot. Ám úgy látszik, a nagy társaságok növekvő ellenszenve és a részvénypiac pangása mérsékeltebb magatartásra késztette az elnökjelöltet, aki a választás előtti napokban már inkább a vállalkozók és a munkások önmegtartóztató magatartására apellált és valamiféle „társadalmi egyetértésre" jutást javasolt az infláció mérséklése érdekében.

És az adóreform?

Az amerikai elnökválasztási kampányok kerteshadjáratainak immár két évtizede kedvenc témája az *adóreform.* A közel 40 ezer oldal terjedelmű szövetségi adókódex egyszerűsítése és az adózás egységesítése ügyszólván valamennyi elnökjelölt programjában szerepelt az elmúlt 20 évben. Ford gazdasági programjában is szerepelt már, s kísérletét éppen a demokrata többségű kongresszus juttatta zátonyra a legkülönbözőbb érdekcsoportok nyomásának hatására.

Carter — elődeihez és a távozó elnökhöz hasonlóan — gyökeres adóreformot, mégpedig a közepes és alacsony jövedelműek adóterhének mérséklését, az adózás progresszivitásának növelését, s a jövedelmek egyszeri megadóztatását ígéri. Megválasztását követően Carter úgy nyilatkozott, hogy „erős a valószínűsége" annak, hogy 1977-ben mérséklik a személyi jövedelemadót. Ennek az a célja, hogy a fogyasztás növelése révén gyakoroljanak hatást a gazdasági növekedés üteme meggyorsítására. A társasági adók mérséklését egyelőre elvetette Carter. A hallatlanul érzékenyen reagáló amerikai gazdaságban máris megkezdődött a „sorok újrarendeződése", hiszen adócsökkentés esetén elsősorban a fogyasztási cikkeket gyártó iparágaknak, a kereskedelem és a különféle szolgáltatások növekedési kilátásai javulnak meg.

Nemcsak a politikai, hanem a gazdaságpolitikai program tekintetében is indokolt bizonyos fenntartásokkal fogadni Carter választási retorikáját. Az állam gazdaságpolitikai szerepe minden bizonnyal növekedni fog, ez azonban az objektív fejlődés következménye, amit az is bizonyít, hogy az állam gazdaságpolitikai szerepe a Ford-kormányzat időszakában is erősödött. Ez az objektív folyamat tehát minden bizonnyal folytatódik a jövőben is, anélkül azonban, hogy valamilyen látványos és sokkhatást kiváltó változás következne be e tekintetben. Feltehetően számolni lehet azzal, hogy a nagy befolyással rendelkező szakszervezetek hatalmi pozícióí valamelyest erősödnek majd. A monetaristák egy csoportja, a „racionalisták" máris opponálják Carternek az állami gazdaságpolitikáról vallott felfogását. Az általuk képviselt „racionális elvárások" elméletének lényege abban foglalható össze, hogy a rendszerbe foglalt és tervezett gazdaságpolitikai változások csak kevéssé járulhatnak hozzá a foglalkoztatottság és a termelés növeléséhez, mert az egyén és a gazdasági szervezetek olyan magatartást tanúsítanak, amelyek lerontják, vagy éppen ellensúlyozzák a gazdaságpolitikai szándékot. A „racionalisták" azt vallják, hogy minden olyan gazdaságpolitikai mozgás, amelyet az egyén és a gazdasági szervezet előre vár, ugyszólván hatástalan marad, vagy csak bizonyos idő elteltével érezteti hatását, mert azt a gazdasági élet szereplői „eleve diszkontálják". Csak a meglepetésszerű gazdaságpolitikai intézkedések lehetnek hatással a gazdasági magatartásra. Az állami gazdaságpolitika intézményrendszere csak rossz hatásfokkal képes a gazdasági élet befolyásolására — állítják a „racionalisták" —, mert anélkül döntenek, hogy számításba vennék: a gazdasági élet szereplői miként alakítottak ki a gazdaságpolitika várható irányáról és hogy ennek megfelelően eleve hogyan alakították magatartásukat és mit cselekedtek.

A külgazdaság megítélése

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok megítélésében inkább hangsúlybeli különbségek vannak Carter és Ford között. A különbség elsősorban a fejlődő országokhoz való viszony megítélésében van. Míg Ford a nagyhatalmi diplomácia híve volt, addig utóda türelmesebb és rugalmasabb magatartást ígér az új világgazdasági rend kialakításában.

A szocialista országokhoz való viszony megítélésében Carter választási retorikája legalábbis nem egyértelmű. Véleménye szerint az Egyesült Államok gazdasági potenciáját politikai engedmények kicsikarására kell használniuk. Ugyanakkor óvatosan foglalt állást a Szovjetunióval kötött kereskedelmi szerződésnek a kongresszus által történő módosító szándékával, illetve elutasításával kapcsolatban.

Tény, hogy az amerikai gazdasági és ettől nem elválasztható a hatalmi struktúra sokarcú és érdekeltsége is különböző a szocialista országokkal való gazdasági kapcsolatok fejlesztésében. Inkább csak a jelzés, mint az elemzés igényével utalok arra, hogy például miközben a mezőgazdasági termelők termékeik kivitelében érdekeltek, az állam a külpolitika eszköztárába igyekszik bevonni a mezőgazdasági termékek bizonyos körét; amíg a kis- és középvállalkozók ellenzői a gazdasági kapcsolatok fejlesztésének, addig a beruházási javakat és a fogyasztási cikkeket gyártó nagy társaságok többnyire érdekeltek a külgazdasági kapcsolatok fejlesztésében; a hadipari komplexum alapjában véve a gazdasági kapcsolatok laztításában, a feszültség elmélyítésében érdekelt és támogatja azokat a törekvéseket, hogy az élen járó műszaki vívmányokat bevonják a hivatalos külpolitikai arzenálba.

Aligha lenne helyes jóslásokba bocsátkozni arról, hogy milyen magatartást tanúsít majd a demokrata kormányzat a szocialista országokkal kapcsolatos külgazdasági stratégiájában. Ezt a magatartást a történelmileg kialakult nemzetközi erőviszonyok mellett nagymértékben befolyásolni fogja, hogy az Egyesült Államok gazdasági és hatalmi struktúrájában milyen jellegű, milyen irányú átrendeződés következik be.

Dr. Varga György

PERISZKÓP

A lengyel kikötők bővítése

Az ipari termelés és a külkereskedelem dinamikus fejlődése szükségessé tette a lengyel infrastruktúra gyors fejlődését. Az utóbbi években ezért gyors ütemben korszerűsítik a kikötőket is.

A lengyel tengergazdálkodás legnagyobb méretű beruházása az elmúlt években a gdanski Északi Kikötő kiépítése volt. A kikötő 3 nagy részlege közül az első, a *szénkikötőt* 1974 nyarán avatták fel. Itt napi 50 ezer tonna szén átrakása lehetséges. A rakodóhidak egy 750 méter hosszú szállítószalag-rendszerrel vannak a szabadtéri rakodóval összekötve. Egyidejűleg egy 150 ezer, vagy két 60 ezer tonnás hajó rakodhat.

A kikötő másik nagy egysége az *olajkikötő, ide* 1975 júliusában futott be az első kuvaiti kőolajszállítmány, ezzel megkezdődött az arab olaj nagyobbmérvű lengyelországi importja. Az Északi Kikötő mellett épült, a „Gdansk" kőolajfinomító, az ENI olasz cég, és más tőkés cégek részvételével. A finomító kapacitása jelenleg 3 millió tonna évente, később 6 millió tonnára bővítik. A finomítóban elsősorban arab országokból származó kőolajat fognak feldolgozni.

Az olajkikötő évi átrakókapacitása 6 millió tonna, ebből 4 millió tonna kőolaj, a többi olajtermék. A kikötőben 150 ezer tonnás tartályhajók is rakodhatnak.

A kikötői kőolajvezeték szállítókapacitása 9000 tonna óránként, kőolajtermékből pedig napi 100 ezer tonna az elméleti átrakókapacitás. A kikötő csővezetékkel van összekötve a finomítóval, a finomító pedig az ország más finomítójával.

A kikötőt jelenleg és a jövőben is folyamatosan bővítik. Bővül a szén- és az olajkikötő átrakókapacitása, megépül az *ömlesztett áru* (vasérc, foszforit, kén stb.) és a *konténer* átrakó bázis, valamint a vonalhajózás számára a svéd, finn és német kikötők felé a *kompkikötő.* A gdanski kikötő belső közlekedési hálózata csatlakozik az országos vasúti- és közúti hálózathoz.

A *gdyniai* kikötőben az elmúlt években korszerű *konténer terminált* építettek; ugyanis világszerte előtérbe kerül ez a korszerű áruszállítási forma a tengeri szállítmányozásnál is. Nagymértékben emelkedett a konténerrel szállított árumennyiség, speciális konténerszállító hajók épültek, melyek kiszolgálására a hagyományos kikötők, illetve kikötői berendezések már nem felelnek meg. Ezért vált szükségessé Lengyelországban is egy korszerű konténerkikötő építése. Ezt a kikötőrészleget két lépcsőben, mintegy 52 hektárnyi területen építik ki, melynek kiszolgálására még további 18 hektáron konténerszállító-rendszert építenek ki, közvetlen vasúti és közúti csatkozással.

A kikötőben második és harmadik generációs konténerszállító hajókat tudnak fogadni, maximálisan 30 ezer bruttóregisztertonnáig. 1980-ra már 130—170 ezer, 1985-re 220 ezer, 1990-re pedig 260—320 ezer konténer átrakása válik itt lehetővé.

A gdyniai kikötő irányítása csakúgy, mint a gdanski kikötőé, számítógépes rendszer segítségével történik, így mindössze 700 ember végzi majd itt az irányító munkát. Az egyik számítógép a rakodás irányítását, a másik az adatfeldolgozást végzi. A két modern kikötő remélhetőleg jól fogja a magyar külkereskedelem érdekeit is szolgálni, bár a vasutak szűkös szállítókapacitása következtében az áruk eljuttatása a lengyel kikötőkbe, illetve a kikötőkből, még mindig akadozik, s ebben a kérdésben nem is várható gyors változás.

Táncos Péter

Új árképzési elvek az NDK-ban*

Az NDK-ban a minisztertanácsi határozatba foglalt új árképzési elvek egyik célja, hogy a termelő a magasabb használati értékkel rendelkező termék után nagyobb haszonhoz jusson. A vevő ugyanakkor nem fizet annyival többet a korszerű termékért, amennyivel magasabb lett annak használati értéke. Így minden vállalat anyagilag érdekeltté válik az új vagy korszerűsített termékek gyártásában.

A jövőben az *anyag- vagy élőmunka-megtakarítás,* azonos vagy növekvő használati érték mellett, anyagi előnyöket jelent a vállalat kollektíváinak. Az új vagy továbbfejlesztett termékek esetében az ipari árak kialakításánál a következő lesz a helyzet:

— magasabb használati értékkel rendelkező termékek termelői ára magasabb lesz;

— ha a termék használati értéke nem változik, a termelői árat sem kell megváltoztatni.

Ez azt jelenti, hogy a kisebb ráfordítással előállított termék nagyobb hasznot hoz az üzemnek.

Annak érdekében, hogy a vállalatoknak minél nagyobb érdekük fűződjön az intenzifikáláshoz, többletnyereséget számolhatnak el olyan termékek gyártása esetén, amelyek megfelelnek a legmagasabb követelményeknek.

A termelői árak megváltoztatása nem érinti a fogyasztói árakat. A fogyasztói árak stabilitásának biztosítása továbbra is az NDK gazdaságpolitikájának legfontosabb céljai közé tartozik. A teljesítményorientált bérpolitika révén viszont a dolgozók egyre magasabb jövedelemmel rendelkeznek és a stabil fogyasztói árakon egyre nagyobb mennyiségű fogyasztási javat vásárolhatnak.

A ráfordítás és a hozam közötti viszony javulásának mértéke, az anyagokkal, energiával és munkaerővel való takarékoskodás színvonala döntő mértékben már a termelés előkészítések fázisában eldől. Ezt alá lehet támasztani az előzetes ár- és költségkalkulációk elkészítésével. Ezeket a kalkulációkat és azonos jellegű termékek árának megvizsgálásával, a tervezett intenzifikálási intézkedések figyelembevételével, továbbá a várható fejlődés figyelembevételével lehet elkészíteni. A vállalat jó munkáját jelzi, ha a kalkulált ár és a termelői ár nem tér el lényegesen egymástól. Az említett kalkulációkat rögzíteni kell a vállalat terveiben.

Igen fontos az 1977-es terv alapos előkészítése. Minden segítséget meg kell adni a vállalatoknak, hogy elkészíthessék előzetes ár- és költségkalkulációikat új és korszerűsített termékeikre. Az ipari árak változása a következő ötéves tervidőszakban azt a célt szolgálja, hogy elősegítse az anyagokkal és energiával való takarékoskodást és segítse a munka termelékenységének emelését.

* A Die Wirtschaft-ban (NDK) megjelent cikk alapján.

A Ganz-MÁVAG Mozdony-, Vagon- és Gépgyár

AZ ALÁBBI HASZNÁLT GÉPEKET AJÁNLJA ÉRTÉKESÍTÉSRE

Felvilágosítást ad: Korács Imre Telefon: 340–510/2188 mellék

Megnevezés	Beszerz. év	Leltári szám	Irányár, Ft
Elizálógép (szerszámelező), NSZK-gyártmány, korong ∅ 200 mm, csúsz. lökethossz: 95 mm	1979.	16767	500 000,—
Tengelyköszörű, 3A 172. H. 3. ∅ 360x4000 mm	1968.	16056	870 000,—
Karusszel köszörű, kösz. mag.: 500 mm, asztal mag.: 1500 mm	1930.	10239	100 000,—
Formázógép, Foromat 30. szerk. méret: 800x600x250	1967.	15275	120 000,—
FKT—108. formázógép, szerk. méret: 1000x800x400	1979.	16789	232 000,—
SCH—340. hegesztőberendezés, 340 A. telj. 30 kW	1966.	14430	25 000,—
Faeszterga, csúcsmag. 250 mm, csúcstáv. 1000 mm	1969.	16052	23 000,—
KU. 250/750. típ. Egyetemes kösz., kösz. ∅ 250, csúcstáv. 750 mm	1955.	00377	50 000,—
Csúcseszterga, E. 320. típ., elforgó ∅ 320, csúcstáv. 1000 mm	1953.	02568	30 000,—
ET—511—1. Elektromos vontató teherbírás: 5 to.	1970.	16857	67 000,—
Betonkeverő, 170 literes	1946.	03287	6 700,—
Homokkeverő, 116 M. típ.	1974.	19698	780 000,—
Függőleges konzolos marógép, FM 3 asztalméret: 400x1650 mm	1920.	04284	23 000,—
OPK—50. típ. öntvénytisztító (sörétes), telj. 0,1 Mp/h, asztal teherbírás: 50 kp.	1971.	15775	160 000,—
Thermogenerátor, OT6—125. (olajtüzelésű)	1970.	15881	90 000,—
Gyalogvezérlésű vill. targonca, teherbírás: 1000 kg, em. mag.: 710 mm	1972.	19617	45 000,—
Toronyrev. eszterga, 6 szersz. helyes orsófurat, ∅ 80, eszt. h. 1000 mm	1969.	10204	120 000,—
RT—40. típ. Toronyrev. eszt. 6 szersz.-helyes, orsó ∅ 38, eszt. h. 300 mm	1939.	16209	120 000,—
FM—1500 Tapintó tengelymásoló eszterga, eszt. ∅ 400 mm, eszt. h. 1400 mm	1957.	10189	110 000,—
R—MVE—50. Toronyrev. eszt. munkadárab ∅ 600 mm, eszt. z. 1000 mm	1957.	13752	50 000,—
E. 1. N. Csúcseszterga elf. ∅ 245 mm, csúcstáv: 500 mm	1953.	03944	17 000,—
Fúró-marómű (Szverdlov), orsó ∅ 85 mm, orsókinyúlás: 530 mm	1950.	11574	180 000,—
Fúró-marómű 26/4. típ., orsó ∅ 65 mm, orsókinyúlás: 560 mm	1961.	02456	355 000,—
Védőgázas félautom. ívhegesztő (ESAB), áramerősség 250 A	1970.	17266	390 000,—
Tengelyköszörű (BERCO), kösz. ∅ 500 mm, csúcstáv: 1400 mm	1946.	18459	80 000,—
RS—12. Kézi lángvágó, vágh. anyagvast.: 5—100 mm	1970.	16930	10 000,—
PKZ—2315. Sorjázóprés, nyomóerő: 315, lökethossz: 400	1957.	05811	100 000,—
Szakítógép (Louis Schopper), 2,5 to.	1955.	12951	40 000,—
SCH—250—El MSG—2/a. védőgázas leolvadó elektródás ívhegesztő, 250 A, tart. 0,8—1,2	1969.	21011	66 000,—
Csúcseszterga, SV. 50 típ., elforgó ∅ 500 mm, csúcstáv: 1000 mm	1956.	00164	45 000,—
Csúcseszterga, NILES, elforg.: ∅ 2200 mm, csúcstáv: 8000 mm	1912.	01027	120 000,—
Csúcseszterga, EV. 630. típ., elf.: ∅ 630 mm, csúcstáv: 2000 mm	1960.	03740	70 000,—
Horizontál eszterga, 2620. B., orsó ∅ 90 mm, kinyúlás 710 mm	1959.	00951	220 000,—
Horizontál eszterga, 2614. típ., orsó ∅ 65 mm, kinyúlás: 500 mm	1961.	02910	330 000,—
Egyoldalú vast. gyalu, anyagvast.: 200 mm, szél.: 700 mm	1967.	15343	50 000,—
Palástköszörű, NEVALL, kösz. ∅ 254 mm, csúcstáv: 2134 mm	1948.	01005	60 000,—
Szerszámélköszörű, F. 41—8—2. típ., csúcstáv: 600 mm, csúcsmag.: 140 mm	1947.	04685	35 000,—

VÁLLALATOK, SZÖVETKEZETEK!

Szabad kapacitást ajánlunk

acéllemezek, idomacélok, öntvények, alkatrészek fémtiszta revétlenítésére (rozsdátlanítására).

Címünk:
TATABÁNYAI SZÉNBÁNYÁK KÖZPONTI MŰHELY-ÜZEM
2803 Tatabánya II., Mészáros út 4.
Telefon: 10–29/405-ös és 410-es mellék.
Telex: 27–306.
Felvilágosítást ad: Varga János és Gallai Rezső ügyintéző.

SZÖVETKEZET KÖZULETNEK BÉRBE ADJA
4 szoba-hallos, összkomfortos HAJDÚSZOBOSZLÓI LUXUSUDULÓJÁT
ÚJLIPÓTVÁROSI III. LAKÁSSZÖVETKEZET
1132 Budapest XIII., Váci út 60–62.

Megvételre keresünk
egy 2000 mm-es
hengerítő-gépet
5 MM LEMEZ-VASTAGSÁGIG
CÍM:
AFIT XIV. SZ. AUTÓJAVÍTÓ VÁLLALAT
Pécs, Bolgár Néphadsereg u. 33.
Telefon: 15–533/134-es mellék.

A „HORIZONT" ÁFÉSZ
80–100 m² körüli
irodahelyiséget keres
Kb. 30 m²-es csere, esetleg számításba jöhet.
Telefon: 148–378, 149–081, 2-es mellék, Tóth László.

Vállalati üdülőt vásárolna,
vagy üdülő építkezésébe betársulna
A GÉP- ÉS FELVONÓSZERELŐ VÁLLALAT
1033 Budapest III., Benedek Elek u. 44.
Megbízottunk: Dr. Pray György jogügyi ov.
Telefon: 682–060/127-es mellék.

Gépbehozatal — gondokkal

Egy ország gazdaságának „nyitottsági" fokát, külkereskedelmének relatív nagyságrendjét jelentős mértékben meghatározza az ország mérete. Ennek megfelelően hosszú távon a fejlett iparú országok gépbehozatalának egy lakosra jutó összege szorosan összefügg az országnagysággal. Természetesen a gazdasági fejlettség is jelentősen befolyásolja a gépimport nagyságát. Egyértelmű tendencia azonban, hogy a kis országok egy főre jutó gépimportja (az ipari fejlődés bizonyos fokán) jellemzően nagyobb, mint a nagyobb országoké.

Hogyan befolyásolja a gépbehozatalt a belföldi gépipar fejlettsége? Erre is határozott választ kaphatunk: a legfejlettebb és nagy kapacitású gépiparral rendelkező országok (Svédország, Hollandia, Belgium) gépimportja a legmagasabbak közé tartozik. Ha a gépkivitelt úgy tekintjük, mint a géptermelés fejlettségének, versenyképességének jellemzőjét, meg kell állapítanunk, hogy a legnagyobb gépexportőr országok egy főre jutó gépimportja is kiemelkedően magas és általában a gépexportot is meghaladja.

Fejlettség és gépimport

Mi annak az oka, hogy a fejlett iparú (gépiparú) országok gépimportja ilyen magas? Először is az, hogy éppen a nagy arányú gépbehozatal a fejlett ipar egyik feltétele. A fejlett gazdaság gépigénye igen sokrétű: az állandó szükségletek mellett a gépellátásnak különböző sajátos követelményeknek is meg kell felelnie. Egy-egy ország gépipara nem lehet képes az igényelt gépválaszték teljes skálájának hatékony és magas műszaki színvonalú gyártására. *Ezért a műszaki színvonal állandó növekedésére orientált gazdaság a fejlett technika folyamatos importját feltételezi.* Ugyanakkor ezekben az országokban a lakosság gépi fogyasztási cikkekkel való ellátása is magas színvonalú és dinamikusan növekszik. Végül, a gépipar magas fejlettségének is feltétele a nagy arányú gépimport. Egyrészt azért, mert a gépipari termelés fejlesztéséhez élenjáró műszaki színvonalú gépekre van szükség, másrészt mert elengedhetetlen a produktív alkatrészek, részegységek, elemek stb. nagyarányú importja. Közvetetten pedig — és ez a fontosabb — a gépipar fejlettségét azért befolyásolja a gépimport, mert csak ez adja meg a specializáció, a koncentrált kutatás-fejlesztés, a szelektív fejlődés lehetőségét, csak ez mentesíti a gazdaságot a hatékonyságot rontó, szétaprózott géptermelés terheitől.

Gép-külkereskedelem és országnagyság (1972)

	Lakosság millió fő	Gép-import	Gép-export	Egyenleg
		dollár/fő		
NSZK	61,7	124	362	238
Egyesült Királyság	55,8	100	180	80
Franciaország	51,7	136	167	31
Hollandia	13,5	288	296	— 82
Belgium	9,7	419	332	— 67
Svédország	8,1	315	451	136
Ausztria	7,5	253	136	—117
Dánia	5,0	276	228	— 48
Magyarország	10,4	104	104	0
Csehszlovákia	14,5	110	169	59
NDK	17,0	112	187	75

Ha összehasonlítjuk Magyarország és néhány külföldi ország adatait, arra a következtetésre juthatunk, hogy Magyarország egy főre jutó gépimportja valamennyi vizsgált kis országénál alacsonyabb. A többi hasonló nagyságú és kisebb tőkésország sokkal — kétszerte, háromszorta — több gépet importál. Magyarország gépkereskedelmi egyenlege — a kis tőkésországoktól eltérően — általában nem passzív. (A kis szocialista országok adatai — az okok hasonlósága alapján — lényegében a magyarral azonos tendenciákat jeleznek.)

Következtetések

Kíséreljük meg elemezni ezt a helyzetet. Az elemzéshez feltétlenül figyelembe kell venni, hogy miközben az utóbbi másfél évtizedben a magyar gépbehozatal aránya a teljes behozatalban stagnált, a gépkivitel aránya erőteljesen csökkent. A tendencia tehát az erős pozitív egyenleg eltűnése. Ez lényegében a fejlett országokban fennálló arányok irányában történt elmozdulás.

Az elemzéshez nélkülözhetetlen egy másik meghatározó tényező figyelembevétele is. Magyarország gépkülkereskedelme — mint ahogy teljes külkereskedelme is — lényegében két mereven elhatárolódó csoportra oszlik: egyik a konvertibilis devizájú kereskedelem, a másik a KGST elszámolási rubelben lebonyolított kereskedelem. A KGST-kereskedelem elszámolásai túlnyomórészt bilaterális jellegűek: a keletkező egyenlegek még a KGST országai között sem konvertálhatók. A gépkülkereskedelem és ezen belül a gépbehozatal bővítésének kérdéseit csak e körök szerint külön lehet érdemben vizsgálni.

Teljesen eltérőek azok a feltételek is, amelyek e két körben a gépbehozatal bővíthetőségét meghatározzák. A konvertibilis devizájú országokból részben éppen a konvertibilis devizák elérhető mennyisége, részben az egyéb szükségletek — néha sürgető hiányok — növekedése szabja meg a gépbehozatal határait. A nem szocialista import jelentős hányadát anyagok alkotják (1975-ben a KGST nomenklatúra szerint 59 százalék), amelyek a KGST-országokból egyáltalán nem, vagy korlátozott mennyiségben vásárolhatók meg. Mivel az anyagszükséglet növekményének egyre nagyobb hányada keletkezik át a KGST-országokból a konvertibilis valutájú viszonylatokba, ennek az importnak emelkedő tendenciája várható. Emiatt a gépbehozatal részesedése a tőkésországokból — a fizetési mérleg egyensúlyát szem előtt tartva — alighanem növelhető számottevően.

Korlátok

A KGST-országokból származó gépbehozatal bővítésének ilyen korlátai nincsenek. Más tényezők nehezítik, hogy a magyar gépbehozatal szükséges növelését és diverzifikálását a jelenleginél lényegesen nagyobb arányban innen valósítsuk meg.

A KGST-országok közötti gépkereskedelem erősen centralizált szervezetben, a középtávú tervekhez kapcsolódva folyik. A centralizált szervezet és a tervegyeztetés érvényes módszere — a hosszú távú termékkontingensek rendszere — a keresletkedelem erős termékkoncentrációjához vezet. Ezt a tendenciát az váltja ki, hogy a termékmélységű tervezés rendszerében könnyebb áttekinteni és ellenőrizni néhány száz termék forgalmát, mint tízezres, vagy annál is nagyobb választékú kereskedelmet. Az a tapasztalat, hogy a *tervező és a külkereskedelmi szervek nem igyekeznek eléggé előmozdítani az árucsere diverzifikálását*, az új termékek bevezetését a külkereskedelemben. A hosszú távú kontingentálás ezen kívül olyan előrelátást igényel, amely a gépkereskedelem számos árucsoportjában nem biztosítható kielégítően.

Nehezíti a KGST gépkereskedelem fejlődését és ezen belül behozatalunk bővítését a gépek esetében oly fontos vevőszolgálati tevékenység elmaradottsága és a pótalkatrészek hiánya is. Ha a pótalkatrész-probléma megoldatlanságának magyarázatát keressük, egyben közelebb lépünk a leglényegesebb forgalomkadályozó tényezőcsoporthoz: a strukturális korlátokhoz. A pótalkatrészek gyártása szükségképpen háttérbe szorul a termelésirányítás olyan rendszerében, amelyben *a késztermékek naturális mennyisége a vállalatok legnyilvánvalóbb sikermutatója.*

Ugyanez a helyzet a géptermelés egészében is: a készáruk termelésének választéka is szükségképpen a naturális mutatókkal jól tervezhető és jól ellenőrizhető termékköre szűkül. A naturálisan központilag nem megfigyelhető, vagy kevésbé szem előtt tartott termékek termelésének rovására a kiemelt, „fontos" gyártmányok kerülnek a figyelem fókuszába. Ebből következik a kínálat termékválasztékának túlkoncentráltsága. A termelés erősen központosított irányítása ezért ott a legsikeresebb a mennyiség bővítése és a műszaki fejlődés szempontjából is, ahol viszonylag nagy sorozatú, nem diverzifikált termelés fejlesztéséről van szó. Ahol azonban a felhasználók kereslete speciális, egyedi termékekben jelentkezik, ott a termelés központi irányításának hatékonysága alacsony, az előrehaladás lassú.

Lehetőségek

Mindebből következik, hogy a KGST-kereskedelemben gépimport bővítésének lehetősége nem mindenütt csupán elhatározás kérdése, hanem strukturális korlátokba is ütközik. A speciális igényeket kielégítő gépek, termelési elemek, részegységek folyamatos beszerzése egyelőre nem oldható meg kielégítően a KGST-országokból.

Ezeken a korlátokon belül azonban vannak lehetőségek a KGST gépimport növelésére. Az infrastruktúra, a közlekedés és szállítás fejlesztéséhez, a mezőgazdaság és az építőipar gépesítéséhez a KGST-országokból sokkal több gépet tudnánk és szeretnénk behozni, mint eddig. E törekvéseknek sokszor az egyes országok szállítóképessége szab határt. Azokban az árucsoportokban viszont, ahol elegendő mennyiségű gép áll rendelkezésre, a vásárlást az árupropaganda fokozásával, az információáramlás javításával lehetne előmozdítani. A kooperáció fejlesztése is óriási lehetőségeket adna a nagy mennyiségben szükséges termelési (produktív) alkatrészek importjának bővítéséhez (járműipar, híradástechnika). Emellett a KGST-országok gépiparának más vezető gyártmányaiból, berendezéseiből is lényegesen fokozható a behozatal. A műszaki fejlődés eredményei is újabb és újabb lehetőségeket kínálnak. Nem célszerű és nem is szükséges ezért a gépimport szocialista relációba terelését központi beavatkozással olyan területeken is erőltetni, ahol erre kedvezőtlenebbek a lehetőségek.

A KGST-országokból származó gépimport mennyiségi és strukturális határaival számolva, tekintetbe kell venni, hogy a magyar népgazdaság fejlesztése ehhez igazodó importot igényel. Nyilvánvalóan szükség van olyan gépek, gépsorok, berendezések, termelési alkatrészek behozatalának bővítésére is, amelyeket a KGST-országokból nem tudunk beszerezni. Népgazdasági termelésünk világpiaci versenyképessége múlik ezen, s nem utolsó sorban gépiparunké, amely ennek hiányában egyre inkább kényteleni befelé fordulni és a specializáció előnyeiről lemondva, a belső fejlődés diverzifikált igényeit nem az optimális sorozatok alapján, nem megfelelő termékkoncentrációval kénytelen kielégíteni. Ez éles ellentmondásban van a szelektív fejlesztés követelményével és hosszú távon illuzórikussá teszi a gépexport bővítésének terveit is. Így a gépbehozatal bővítésének problémája a gazdasági fejlődés kulcskérdésévé válik. Ezért igénybe kell venni a lehetséges eszközöket — ha kell külső forrásokat is — a probléma megoldására.

Schweitzer Iván

Bővülő magyar–finn árucsere-forgalom

Nehéz lenne felsorolni akárcsak az utóbbi öt esztendő valamennyi miniszteri szintű találkozóját, hiszen alig van olyan szakterület, ahol ne alakult volna ki személyes kapcsolat a magyar és a finn vezetők között. A kereskedelmi akadályok kölcsönös megszüntetéséről szóló megállapodás, amely 1975. január 1-én lépett életbe, lényegében szabadkereskedelmi övezet létesítését írja elő a megkülönböztetések azonnali és a vámok fokozatos eltörlésével. A nyugati gazdasági tömörülések diszkriminációs megkülönböztetéseivel szemben, ez a megállapodás jól példázza a gazdasági kapcsolatok terén követendő utat.

60 millió dollár felett

A két ország vegyesbizottsága október végén Helsinkiben a gazdasági, ipari és műszaki együttműködésről tárgyalt. Az együttműködést segíti elő az 1975 júliusában életbe léptetett tízéves megállapodás, amely keretet ad a két ország vállalatai, intézményei közötti együttműködéshez. Kereskedelmi forgalmunk Finnországgal 1971 és 1975 között *háromszorosára* emelkedett, a múlt évben már meghaladta a 60 millió dollárt, s várhatóan az idén tovább emelkedik. A fejlődés ütemére jellemző, hogy 1968-ban az összforgalom mindössze 10,6 millió dollár volt, 1970-ben már 21,4 millió dollár, 1974-ben pedig 45,5 millió dollár. A kereskedelem további bővítését segíti elő, hogy a vámok és a kétoldalú kereskedelemben alkalmazott mennyiségi korlátozások 1977. július elsejéig *teljesen megszűnnek*, kivéve néhány terméket, amelyeknél a vámokkal 1985-ig kell ugyanezt tenni.

A magyar exportlistába beletartoznak az alumíniumipari és acélipari termékek, hengerelt áruk, kábelek, csövek, friss és konzerv gyümölcsök, zöldségfélék, textilipari termékek, bútorok. A magyar energetikai ipar termékei is ismertek már Finnországban, hiszen a Transelektro évek óta rendszeresen szállít ezekből több millió dollár értékben. Kokkola városban például 1978-ban helyezik üzembe azt a 60 megawattos gőzturbinás erőművet, amelynek szállításáról 5,2 millió dolláros szerződést írt alá a Transelektro és a finn Outokumpu Oy képviselője.

Gépek, berendezések

Az utóbbi időben különösen a finn export fejlődött igen erőteljesen. A finn cellulóz és papír, valamint a műszál és nyers marhabőr bevezetett a magyar piacon. Cellulózimportunk például évente mintegy 15 ezer tonna, mélynyomó papírból pedig évenként 10—15 ezer tonnát importálunk. A finn szállítások jelentős részét alkolják a *gépek és berendezések*. Yhtyneet Paperitentaat Oy cég szállítja az épülő dunaújvárosi hullámvertikum gépeit, berendezéseit, s a Péti Nitrogénművek furfurolüzemet vásárolt a Rosenlew cégtől. Ez a vegyianyag finn eljárással erdei fahulladékból gyártható. A Nikex a Paraisten Kalkki Elematic vállalattal kötött szerződést építőipari gépek vásárlására. A magyar vállalat a szolnoki épületelemgyár rekonstrukciójához importált 263 ezer dollárért korszerű betongyárat és a hozzá tartozó komplett szállítóberendezéseket. Ezenkívül két mobil darut is vettek a finn cégtől 340 ezer dollárért.

A kereskedelmen kívül az együttműködés is széles körű lehetőségeket kínál a két ország vállalatainak. Már születtek szerződések az elektronika, az olaj- és gázvezetékek szabályozó és ellenőrző berendezéseinek gyártására, kohászati együttműködésre, gyógyszeripari kooperációra. Szoros kapcsolat alakult ki az építésügy területén is. Az idén *Olavi Hänninen* finn lakásügyi miniszter Budapesten tárgyalt a kooperáció továbbfejlesztéséről. Véleménye szerint a finn építőipar bekapcsolódhatna a magyar *gyógyszálló-programba*, de közreműködhetnének kereskedelmi *bevásárlóközpontok* építésében is. A lakásépítési együttműködésben további terület lehetne az *előregyártott családi ház* építés rendszerének meghonosítása.

Együttműködés a könnyűiparban

Ugyancsak együttműködési témák kerületek szóba szeptemberben Helsinkiben, amikor magyar könnyűipari delegáció járt Finnországban *Sárosi Sándorné* könnyűipari miniszterhelyettes vezetésével. A küldöttség tagjai tárgyaltak a finn gazdasági élet több képviselőjével, megtekintették a helsinki fogyasztási cikk vásárt és találkoztak az ország papír- és papírgyártó iparának vezetőivel.

A könnyűipari kapcsolatok az elmúlt években fejlődtek; ezen belül a magyar textilipari termékek szállítása *ötszörösére*, a bútoripari cikkeké pedig *háromszorosára* emelkedett. Tavaly egyébként a magyar—finn vegyesbizottság külön bútoripari munkacsoport létrehozásában állapodott meg, amely a kooperációk összetételét tekinti fő célkitűzésének. Már eddig *hét témában* született kooperációs javaslat a bútoripar területén.

A magyar—finn gazdasági kapcsolatok perspektívája jó, a kereskedelem mindkét oldalon fejleszthető. A vámtételek jelentős csökkentése pedig átformálta a két ország termékeinek versenyhelyzetét, s ennek hatásai nem lebecsülhetők. Mindazonáltal a kölcsönös árucsere-forgalom részesedése a finn külkereskedelemben még ma sem éri el az *egy százalékot*. Ahhoz, hogy ez kedvezőbben alakuljon a jövőben mindkét ország szakemberei még többet tehetnének a piackutatásban, egymás ajánlatainak jobb megismerésében.

M. E.

KÖZÖS PIACI TENGER

Hosszas huzavona után a Közös Piac tagállamai részleges megállapodásra jutottak a tengeri halászattal kapcsolatos kérdésekben. 1977. január 1-től a tagországok egységesen 200 tengeri mérföldre terjesztik ki halászati zónájukat. A nyugat-európai gazdasági integráción kívüli országok a jövő év elejétől csak akkor folytathatnak halászati tevékenységet a 200 mérföldes sávon belül, ha erről a viszonosság elve alapján megállapodást kötnek a Kilencekkel.

Nem sikerült ugyanakkor megegyezést elérni az úgynevezett kizárólagos halászati övezet kérdésében. Nagy-Britannia és Írország ugyanis arra törekszik, hogy a 200 mérföldes zónán belül legyen egy olyan 50 mérföldes sáv, ahol a többi közös piaci tagország nem halászhat. Brüsszel az 50 mérföldet túl soknak tartja, helyette 12 mérföldes határt javasol; ez azonban egyelőre elfogadhatatlan London és Dublin számára.

A közös piaci tagországok halászflottáinak összteljesítménye és ebből a 200 mérföldes parti zónában kifogott hal mennyiségének megoszlása (1000 tonnában)

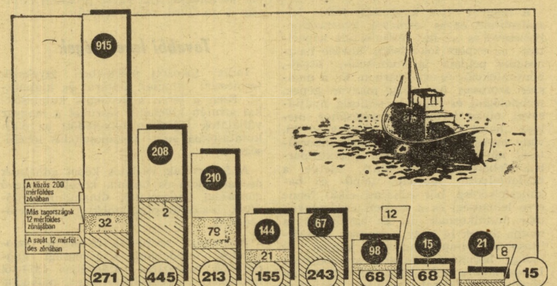

A közös halászati politika mindig is fontos kérdés volt a Közös Piacon belül, különösen Nagy-Britannia, Írország, az NSZK, Dánia és Franciaország számára. Ezek az országok jelentős halászflottával és halfeldolgozó iparral rendelkeznek, kivitelükben nem elhanyagolható tétel a hal. Ugyancsak fontos tényező, hogy a „halászati iparág" az egyes országokban több tízezer dolgozónak nyújt megélhetést.

Nem is olyan régen fejeződött be a többfordulós „tőkehalháború" a két szigetország, Nagy-Britannia és Izland között. Miután az izlandi vizek halállománya a tömeges angol lehalászás következtében rohamosan csökkenni kezdett, az izlandi kormány a „biológiai egyensúly helyreállítása" érdekében egyoldalúan kiterjesztette felségvizeinek határát. Számos incidensre került ezek után sor az izlandi parti őrség és a brit halászhajók között, hiszen az utóbbiak nem vették tudomást a döntésről. Hosszas diplomáciai bonyodalmak és nem utolsósorban a közös piaci preferenciák megvonásával való fenyegetőzés után Izland engedett és kompromisszumra jutott Angliával.

Belépés csak engedéllyel

1977 januárjától tehát 200 mérföldes szélességben létrejön a „közös piaci tenger", ahol idegen halászhajók csak szerződés alapján halászhatnak. Mindenekelőtt Norvégiával és Izlanddal szeretne az integráció a viszonosság alapján megállapodni, mert a közös piaci országok halászzsákmányának csak egy része származik az egyes országok parti vizeiből, a többi pedig egyéb tengerekből, de főleg az Izland és Norvégia körüli igen gazdag halállományú vizekből. Ugyanakkor a két északi ország is halászik a saját vizein kívüli úgynevezett „halpadokon". Érdemes a számok tükrében megnézni, mely közös piaci államok érdekeltek a megállapodásban Norvégiával és Izlanddal. Az NSZK — amelynek viszonylag rövid a tengerpartja — saját parti vizeiből teljes halfogásának mindössze 12 százalékát halássza, egynegyedét a Közös Piac tagállamainak vizeiből, 60 százalék pedig a norvég és izlandi vizekből származik az NSZK-nak tehát nagyon fontos érdeke fűződik a két északi országgal kötendő megállapodáshoz.

Ami Nagy-Britanniát illeti: az éves fogás 36 százaléka származik az izlandi, valamint a norvég partmenti vizekből. Franciaország éves halfogásának mintegy 27 százaléka ugyancsak a két északi ország körüli vizekből kerül ki. Mindez azt jelenti, hogy ezeknek az országoknak valóban nyomós érdekük a megállapodás létrehozása Norvégiával és Izlanddal.

Az izlandi halászok az éves mennyiség 94 százalékát saját vizeiken fogják, Norvégia esetében ez az arány 76 százalékos. A két ország évi halfogásában a januártól megvalósuló „közös piaci tenger" részesedése 5, illetve 14 százalék. Már a puszta arányok is azt bizonyítják, hogy a Kilenceknek nagyobb szükségük van a megállapodásra, mint Izlandnak és Norvégiának. A megkötendő megállapodások eredményeként bizonyos kvóta szerint halászhatnak majd a Kilenek a norvég és az izlandi vizeken, míg a két északi állam ugyancsak kedvezményeket kap a közös piaci vizeken való halászásra.

A halakat megtartani?

Brüsszeli vélemények szerint a tervezett megállapodás megkötése Norvégiával nem fog lényegesebb nehézségekbe ütközni, Izland esetében azonban hosszas, bonyolult és nem egyértelműen sikerrel kecsegtető tárgyalásokra lehet számítani. Az északi szigetország ugyanis jóval kevesebb előnyre tehet a viszonosság elve alapján szert — hiszen éves halfogásának csak 5 százaléka származik a Kilencek vizeiből — mint az integráció tagállamai, amelyek halászatában az izlandi halpadok fontos szerepet játszanak. A szerződés megkötése érdekében a Közös Piac valószínűleg arra kényszerül, hogy egyéb kedvezményeket — vámpreferenciát, esetleg pénzügyi segélyt — is felajánljon Izlandnak.

A tervek szerint Kanada ugyancsak január elsején, az Egyesült Államok pedig március elsejétől terjeszti majd ki halászati zónáját 200 tengeri mérföldre. Miután az észak-amerikai országok is halásznak a közös piaci vizeken, s a Kilencek halászflottái is gyakran felkeresik a kanadai és az amerikai parti vizeket, elengedhetetlenné vált a szerződés megkötése az Atlanti-óceán két partja között. Hamarosan tehát Brüsszel az USA-val és Kanadával is tárgyalásokat kezd. Ugyancsak megállapodásra van szükség Spanyolországgal, Finnországgal és Svédországgal, bár ezeknek az államoknak a parti vizein általában nem halásznak a Kilencek, ők azonban gyakran keresik fel a halban viszonylag gazdag 200 mérföldes közös piaci sávot.

Várhatóan a világ többi tengerparti országa is hamarosan kiterjeszti halászati övezetét 200 mérföldre, (jóllehányan már meg is tették) hiszen a New York-i tengerjogi konferencián szinte minden résztvevő ezt javasolta. (Itt érdemes megjegyezni, hogy a Szovjetunió is egyetért a parti sávok kiterjesztésével, s ennek szellemében maga is több országgal kötött már halászati megállapodást.)

Bár a közös piaci tagállamoknak az alapkérdésben a 200 mérföldes halászati zónát illetően — sikerült megegyezésre jutniuk egymás között, a közös halászati politikát mégsem tekinthetik lezárt ügynek. Észak-Britannia és Írország számára a halászat annyira létfontosságú, hogy mindent elkövetnek az 50 mérföldes kizárólagos halászati zóna biztosítása érdekében, még abban az esetben is, ha a többi közös piaci tagállam ehhez nem járul hozzá. Amint azt közös piaci körökben megjegyezték, ez azt jelentené, hogy a britek csak a vizet adnák a közösbe, a halakat viszont megtartanák. Bár valószínűleg sikerül ezt a kérdést tárgyalásos úton rendezni, nem kizárt az a lehetőség sem, hogy újabb halászati háború robban majd ki.

G. Gy.—L. P.

Andes-paktum — Chile nélkül

A fasiszta diktatúra Chiléje kilépett az Andes-paktumból. Ezzel eredeti formájában megszűnt a latin-amerikai országoknak az a gazdasági szövetsége, amelyet 1969-ben öt ország (Bolívia, Chile, Columbia, Equador és Peru) alapított, s amelyhez 1973-ban Venezuela is csatlakozott.

A „chicagói tanítványok"

Az Andes-paktum eredeti célkitűzése az volt, hogy határt szabjon a külföldi tőke terjeszkedésének — de úgy, hogy annak beruházási törekvéseit ne bénítsa meg. Ennek érdekében olyan általános szabályokat állapítottak meg, amelyek elméletben az adott határok között tartós biztonságot nyújtottak a külföldi tőkének. Az Andes-paktum „24. döntése" alapján a külföldi beruházóknak módot nyújtottak arra, hogy meghatározott időszak alatt repatriálják beruházásuk eredeti értékét, valamint az évi profit maximálisan 14 százalékát. Ugyanez a döntés feltételezte, hogy az Andes-paktum államaiban a hazai érdekeltségek idővel minden külföldi tulajdonban levő vállalat részvényeinek legalább 55 százalékát átveszik.

Az évek során az Andes-paktum tagállamainak egymástól eltérő gazdaságpolitikája egyre kibékíthetetlenebbé tette az ellentéteket ezzel az alapvető döntéssel kapcsolatban.

A legfőbb nehézséget Chile magatartása jelentette, amelynek gazdaságát a közelmúltban Nobel-díjat kapott Milton Friedman amerikai közgazdász által fémjelzett „chicagói iskola" szakértői irányítják. Szemléletüknek megfelelően, Chile mind bel- mind külföldi viszonylatban a korlátlan tőkemozgás és a beruházók korlátlan lehetőségeinek álláspontjára helyezkedett. Eszerint mindenféle korlátozás a külföldi tőke beruházási tevékenységének lanyhulásához és ezzel a gazdaságnövekedés megbénításához vezet. Chile ily módon frontális ellenzékbe került az Andes-paktum gazdasági függetlenedést célzó eredeti törekvéseivel szemben. Magatartásán azt követően sem változtatott, hogy 1976 augusztusában a szakadás elkerülésére a paktum többi tagja fölajánlotta a repatriálható profit arányának évi 20 százalékra történő emelését.

Tarifavita

Ez az ajánlat egyebek között azért nem hozhatott megoldást, mert Bolívia (amelynek legnagyobb kereskedelmi partnere az Andes-paktumon kívülálló Brazília) a brazil tőke nyomására lényegében a chileihez hasonló álláspontot foglalta el. Másrészt Peru gazdaságpolitikájában is jobbra tolódott és Columbiával együtt szükségesnek látja az USA-beruházások növelését a gazdaságnövekedési problémák megoldására. Így ebben a kardinális kérdésben csak az Andes-paktum két gazdaságilag legerősebb és jelentős fizetési mérlegfelesleggel rendelkező országa: Ecuador és az olajexportáló Venezuela tartott ki az eredeti célkitűzések mellett.

A paktum szétbomlásához, illetve Chile leszakadásához vezető másik ok a közös külső tarifa körül kibontakozott vita volt. Ez gazdaságpolitikailag kiegészítette a külföldi tőkével kapcsolatos magatartás körül kibontakozó nézetelitéréseket. A A paktum országainak többsége elvben arra az álláspontra helyezkedett, hogy több átmeneti fokozaton keresztülhaladva végül is viszonylag igen magas, 70 százalékos közös külső tarifát kell alkalmazni kívülállókkal szemben. Chile a chicagói iskola híveinek megfelelően élesen szembeszállt ezzel. A chilei érvelés (amelyet a különösen Bolíviában erős brazil befolyás is támogatott) az volt, hogy a magas külső tarifa növeli az inflációt, csökkenti a keresletet és olyan mértékben védi a belső iparfejlődést, hogy ez a protekcionizmus a hazai iparvállalatok hatékonyságát csökkenti. Chilének ez az érvelése természetesen megfelel az Egyesült Államok, Japán, a vezető nyugat-európai tőkésországok és Brazília érdekeinek, amelyek vezető szerepet játszottak és játszanak ma is az Andes-paktum országainak importmérlegében.

Az említett érvelés alapján Chile azt követelte, hogy a közös külső tarifa maximuma ne haladhassa meg a 12 százalékot. A többi partnerek egy legfeljebb 26 százalékos kompromisszumos határt ajánlottak, de azt is ideiglenesen. Ezt Chile nem fogadta el.

A fentiekben lehet összefoglalni azt a két gazdasági okot, amely közvetlenül vezetett Chile kilépéséhez. A realitásokhoz azonban az is hozzátartozik, hogy az Andes-paktumot olyan gazdasági feszítőerők is bomlasztották, amelyek függetlenek voltak Chile sajátos gazdaságpolitikai állásfoglalásától, s amelyek a tagországok gyökeresen különböző gazdasági fejlettségében, valamint az egymás közötti kereskedelmi forgalom gazdasági bázisának hiányában keresendők.

Az Andes-paktumon belül a világ egyik vezető olajexportőrjének számító és más hatalmes nyersanyagforrásokkal is rendelkező Venezuela külön helyzetet foglal el. Itt (függetlenül természetesen a jövedelemmegoszlás kiáltó egyenlőtlenségeitől) a bruttó hazai össztermék egy főre eső értéke 1975-ben elérte a 2600 dollárt. Chilében ez az érték ezer dollár körül mozgott, míg Peruban csak 650, Ecuadorban 535, Columbiában 520, Bolíviában pedig 340 dollár volt. Elméletben az Andes-paktum tagországai elhatározták, hogy kölcsönös kereskedelmi-gazdasági kapcsolatok fejlesztése érdekében a viszonylag magas külső vámok fenntartása mellett fokozatosan megvalósítják a paktumon belüli szabadkereskedelmet. 1975 elején a két legkevésbé fejlett ország Bolívia és Ecuador lehetőséget kapott arra, hogy áruit vámmentesen szállítsa a négy másik, viszonylag fejlettebb tagországba. A többi tagállam viszonylatában 1971 óta minden évben 10 százalékkal, tehát összesen 60 százalékkal csökkentették a belső vámokat.

Szerkezeti zavarok

E liberalizálási folyamat ellenére kitűnt, hogy az Andes-paktum tagországainak jelenlegi gazdasági struktúrája miatt egyértelműen rá vannak utalva a harmadik országból származó importra, különösen az iparosításhoz elengedhetetlen beruházási javak és késztermékek, de speciális nyersanyagok, vegyianyagok, sőt élelmiszerek vonatkozásában is. Ezt mutatta, hogy a paktum minden egyes országban kifejezetten alárendelt szerepet játszott a többi négy országból származó import.

Az Andes-paktum hat országában 1970 és 1975 között a következőképpen alakult a többi öt országból származó import arányaa az összimporthoz képest.

	1970	1975
Bolivia	4,0	5,1
Chile	4,9	11,3
Columbia	4,7	4,1
Ecuador	10,7	8,0
Peru	7,4	8,1
Venezuela	1,1	2,4

A fenti táblázatból kitűnik, hogy egyedül Chile importja növekedett jelentősen a paktum többi országaiból. Lényegesen kisebb ütemben nőtt Peru importja. Látványosan alacsony maradt a paktum legfejlettebb országának, Venezuelának a többi tagországból származó behozatala: ezek az államok nyilvánvalóan nem tudtak olyan cikkeket szállítani, amelyekre a gyorsan fejlődő és jelentős fizetési mérlegfelesleggel rendelkező venezuelai gazdaságnak szüksége lett volna. Az egyes országok helyzetéből fakadó különbségeknek megfelelően — mint látható — az import arányok öt év során különbözőképpen változtak. A statisztikából azonban világosan kitűnik, hogy az Andes-paktum alapvető gazdaságszerkezeti okok miatt nem változtathatta meg a tagországok külkereskedelmi forgalmának szerkezetét, s egy ilyen változás alapjait sem fektethette le.

Lényegében véve ezek a "szerkezeti problémák tették lehetetlenné azt az elvileg elhatározott törekvést, hogy az „andesi piac" számára megvalósítsák a hosszú lejáratú integrált ipari tervezést. Miután tőkésországokról van szó, ez eleve csak korlátozott lehetőség volt. Ezen belül azonban rendkívül éles különbségek voltak a gazdaságpolitikai irányvonalat tekintetében. Venezuela egy állammonopolista típusú kapitalizmus felé haladt, Peru az utolsó öt évben egy katonai rendszer meglehetősen merev tervelképzeléseit követve dolgozott, míg Chile a „chicagói iskola" téziseihez híven a fasiszta katonai hatalomátvétel óta eleve elutasította a gazdasági tervezés minden formáját. Ennek következtében nem valósult meg az a terv, hogy 17 iparágban hozzanak létre a paktum első öt évében ipari beruházási egységeket. Ilyen egyezmény csak a petrolkémiai iparban, valamint a tehergépkocsi- és autógyártás (pontosabban: összeszerelés) vonatkozásában jött létre. Itt is tényegében azért, mert Venezuela uralkodó helyzete mindhárom ágazatban megkönnyítette az egyezmény létrehozását.

Bizonytalan jövő

Az említett tényezők miatt az Andes-paktum eleve ingatag gazdasági bázison állott. Visszatekintve az 1969 óta eltelt időszakra, azt lehet mondani, hogy létrehozásában inkább önmagukban pozitív, de gazdaságon kívüli tényezők játszottak szerepet. Nevezetesen az, hogy az alakulás időpontjában a tagállamok „a centrumtól balra" állottak politikailag és politikai döntés volt egy olyan nacionalista gazdaságpolitika kidolgozása is, amelynek célja „ellensúly" képzése volt az Egyesült Államok és Brazília gazdasági behatolásával szemben. Ezek a meghatározó fontosságú, de gazdaságon kívüli tényezők a Chilében és Bolíviában végrehajtott jobboldali katonai puccs, valamint a perui katonai rezsim jobbracsúszása folyamán módosultak. Ez még súlyosabbá tette az Andes-paktum gazdasági gyengeségét, s nem lehetetlen, hogy Chile kiválása után a szövetséget még további megrázkódtatások érik.

— ie —

Iparfejlesztés és tervezés a Szovjetunióban

Az MKT ipari és népgazdaságtervezési szakosztályának rendezésében D. Kazakevics, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Novoszibirszki Ipargazdasági Intézetének igazgatóhelyettese, „Az ipar fejlesztése és tervezése a Szovjetunióban" címmel tartott előadást Budapesten.

Rámutatott, hogy a X. és a XI. ötéves terv fő célkitűzése, hogy a tervezett növekedés kétharmad részét a rendelkezésre álló erőforrások intenzívebb felhasználása biztosítsa, és csupán egyharmada származzon az erőforrások bővüléséből. Az intenzifikálás jelentőségét húzza alá, hogy a tizedik ötéves tervben előirányzott 26 százalékos nemzetijövedelem-emelkedést a beruházási eszközöknek csupán 14 százalékos növekedésével szándékoznak elérni, ami a beruházások hatékonyságának nagyfokú javulását feltételezi. A gazdasági növekedés intenzívebbé tétele azonban több területen — így a tervezésben is — számos problémát vet fel.

Ezek egyike *a tervezés időhorizontjának* kérdése. A tudományos technikai forradalom következtében felgyorsult műszaki haladás a jelenleg általánosnak tekinthető ötéves tervezési periódusnál előrelátóbb szemléletmódot követel. Márpedig az intenzifikálás csak a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásbavételével biztosítható. Ezért került sor a tudományos-technikai forradalom hosszútávú programjának, majd ennek alapján a népgazdaság távlati tervének kidolgozására. A hosszútávú terv az 1990-ig terjedő időszakot fogja át, és módszerében alapvetően tér el az ötéves tervektől. Nem az említett időszakra eső három ötéves terv előirányzatainak mechanikus összegezése, hanem az 1990-re előrevetített célkitűzések megvalósításának programja. Az 1976—80-as időszakra (ez a X. ötéves terv) konkrét számszerű, de az ezt követő, XI. ötéves periódusra csupán elnagyolt adatokat tartalmaz. A XII. ötéves tervidőszak feladatait pedig csak tendenciájában vázolja. E módszerrel sikerül megvalósítani az, elméleti alapjaiban kidolgozott folyamatos tervezést. Ennek felel meg az is, hogy a következő ötéves terv kidolgozásával egyidejűleg a hosszú távú terv időhorizontja is bővül.

A hosszútávú terv annyiban is eltér az ötéves (és éves) tervtől, hogy nem kerül felső állami szervek által jóváhagyásra, hanem ez a tervezéssel foglalkozó szervek, illetve szakembereket segítő „munkaanyag".

A tervezés másik jelentős problémája az ún. *komplexitás* kérdése. A Szovjetunióban jelenleg alkalmazott *ágazati* rendszer nem elégíti ki a tudományos eredményekre alapozott intenzifikálási folyamat követelményeit. A munkamegosztás kiszélesedése több olyan, ágazatot (vegyipar, energetika, kohászat stb.) hozott és hoz létre, amelyek a termelési folyamatban csupán „közbülső" termékeket produkálnak. A vegyipar például viszonylag nagy összegű beruházási kerettel rendelkezik, míg a vegyipari gépgyártás beruházási eszközei szűkösnek mondhatók. Nyilvánvaló, hogy a vegyipar technikai fejlesztése korszerű termelő berendezéseket növekvő mértékben igényel. A két ágazat fejlesztése közötti összhang csak koordinált tervezéssel, azaz a tervezés komplexitásának fokozásával biztosítható Ezt célozza az ún. ágazatközi tervezés. Megvalósításának feltétele a tervezés új rendszerének kialakítása, a „tervezési komplexumok" kialakításával. E komplexumok az ipari egységeket a végtermék jellege szerint fogják össze és a rendelkezésre álló erőforrásokat — például a beruházási eszközöket — is a végtermék százalékában kívánják elosztani.

Az előadás további része a tervezési folyamat *optimalizálási törekvéseire és a gazdaságirányítás közgazdasági módszereinek* előtérbe kerülésére tért ki részletesebben. Megoldásra váró problémák elsősorban az optimalizálási eljárások regionális tervezésben való alkalmazásánál vannak.

Dr. Szabó Ágnes

HÉT NAP A VILÁGGAZDASÁGBAN

Lengyel—svéd kereskedelem

Az elmúlt háromnegyed évben dinamikusan és kedvezően fejlődött a lengyel—svéd külkereskedelem. Bár az első kilenc hónap alatt a lengyel oldalon 85 millió dollár passzíva mutatkozott, az előző évinél sokkal kedvezőbb a mérleg — a 42 százalékos lengyel exportnövekedéssel szemben 25 százalékkal csökkent az import. A kereskedelmi forgalom teljes értéke mintegy 500 millió dollár volt. Csaknem kétszeresére nőtt a lengyel szénexport és emelkedett a kénexport is. A két ország közti ipari együttműködés számos jelentős svéd céggel kötött megállapodás alapján jól halad.

Közös Piac — marhahúsimport

Az EGK bizottsága szerint a jövő év második negyedévétől módosítják a Közös Piac marhahús-kereskedelmére vonatkozó tilalmakat és lehetséges, hogy április elején feloldják az eddigi behozatali korlátozások nagy részét. A bizottság arra hivatkozik, hogy a jövő évben várhatólag egyensúly alakul ki a kereslet és a kínálat között a kilenc országban a marhahús piacon.

A korábban életbe lépett behozatali korlátozások amelyek kisebb módosításokkal 1974 távasza óta állnak fenn, gyakorlatilag lehetetlenné tették a marhahús behozatalát az EGK területére és ellentétesek voltak a nemzetközi kereskedelem alapvető és általánosan elfogadott elveivel.

Egyelőre nem világos, hogy a korlátozásokat teljesen megszüntetik-e, vagy azokat bonyolult kalkulációs és vámrendszerrel váltják fel. Az EGK tagállamok szakminiszterei legutóbbi értekezletükön nem tudtak megállapodásra jutni erről: míg a hústermelők egyes korlátozások további fenntartását óhajtják, addig a nagyobb importáló országok, így Nagy-Britannia és az NSZK, valamint Olaszország lényegében a tilalmak bevezetése előtti helyzet visszaállítását akarják megvalósítani.

Atomerőművek az NSZK-ban

Az energiaellátási kérdésekben illetékes bizottság ülésén közölték, hogy a Német Szövetségi Köztársaságban 1985-ig előreláthatóan 8 atomerőművel kevesebbet építenek, mint amennyit előirányoztak. A miniszter szerint a bonni kormány legújabb energiapolitikai elgondolása szerint az NSZK-ban 1985-ig az atomerőművek összteljesítménye az előirányzott 45 000 megawatt helyett csak 35 000 megawatt lesz. Ez gyakorlatilag nyolcad kevesebb atomerőmű építését jelenti.

Az NSZK-ban jelenleg 6400 megawatt összteljesítményű atomerőművek működnek. Az építés jelenlegi üteme mellett 1981-ig további 11 600 megawatt összteljesítményű atomerőműveket helyeznek üzembe. A tervek szerint 1982. és 1985. között további 20 ezer megawatt összteljesítményű atomerőműveket kell építeni.

A gazdaságügyi miniszter szerint a Német Szövetségi Köztársaság számára a villamosenergia-termelésben atomerőművek építésén kívül nincs más reális alternatíva.

PERISZKÓP

Valutáris-pénzügyi kapcsolatok és a KGST-integráció*

A szocialista államok gazdasági és tudományos-technikai együttműködésének átalakulása nemzetközi integrációvá, és ennek további tervszerű fejlesztése az egyes államok nemzetgazdasági (tulajdonosi) önállóságának feltételei között olyan folyamat, amelyet *az áru-pénz kategóriák működése jellemez*. Ebben a folyamatban a piaci mechanizmus nem játssza ugyanazt a szerepet, mint a tőkés országok nemzetközi gazdasági kapcsolatában és integrációs folyamataiban, mégis a szocialista piac közvetítésével létrejött *áru-pénz kapcsolatok* (mint a szocialista államok közötti értékmozgás tervszerű és szabályozott szférái) *kihasználásának problematikája a fejlődés jelenlegi szakaszában igen fontosnak mutatkozik.*

Valamennyi szocialista állam az áru-pénz kapcsolatok közvetítésével, a piaci szférában realizálja annak az eredménynek nagy részét, amely a nemzetközi szocialista munkamegosztásba és a szocialista gazdasági integrációba történt bekapcsolódásából származik. Ez abban az esetben is fennáll, ha ennek a bekapcsolódásnak alapvetően olyan formája is van, amely ellentétes a nemzetközi gazdasági folyamatok piaci jellegével (például a nemzetgazdasági tervek koordinálására alapul). Végső soron az áru-pénz kapcsolaton keresztül jelenik meg a szocialista államok nemzetközi gazdasági együttműködésének minden formája.

Azt az eredményt, amely az egyes államoknak a nemzetközi munkamegosztásba és a gazdasági integrációba való bekapcsolódásából származik — mint az önálló tulajdonjoggal rendelkező társadalmi és gazdasági egységek közötti kapcsolatok bármilyen más eredményét — csak érték formájában lehet megállapítani és realizálni. Nagysága, amelyet végső fokon a nemzeti jövedelem növekedése vagy csökkenése fejez ki, objektív hatást gyakorol az érintett államokra. Az együttműködésben és az integráció elmélyítésében való gazdasági érdekeltség előfeltétele annak, hogy az elért (kimutatható, realizált vagy realizálható) eredmény, amiben részesednek, növelheti legyen. Itt találkoznak az egyes nemzetgazdasági egységek és az integrált egység érdekei. Ha a gazdasági integráció nem lenne a fejlődést meggyorsító tényező; ha az egyes államok — mint az integrált egész részei — számára, és ezáltal az egész közösség számára nem jelentene az integráció objektív előnyöket, vagy ha elmélyítését hosszabb időn át mesterségesen kellene stimulálni, akkor az gazdasági szempontból értelmetlen lenne.

A nemzetközi gazdasági integráció elmélyítési folyamatával kapcsolatos nemzetgazdasági érdekeltség ez alapvető kritériumának érvényesítése jelenleg komoly akadályba ütközik: hiányzik a nemzetgazdaságok közötti objektív és reális értékkapcsolat. Ennek következtében nincsenek olyan objektív és reális „közös érték-paraméterek", amelyekre mind a szocialista államok egész integrált közössége, mind az egyes nemzetgazdaságok szempontjából szükség lenne. Kizárólag közös, többé-kevésbé objektív működő értékparaméter-rendszerek alapján lehet kölcsönös, reális értékrelációkat megállapítani, s azok keretében lehet olyan közös gazdasági megoldásra törekedni, amely a lehető legnagyobb eredményt hozná valamennyi résztvevő ország és integrált egyesülésük, mint egész számára. Csak ilyenek révén lehet realizálni („elosztani") az elért eredményt.

Mindezek a momentumok — beleértve azokat is, amelyek csak nagyobb fokon stimulálják a nemzetgazdasági egységeket az integrációs folyamatok elmélyítésére — szorosan összefüggnek egymással: az értékkategóriák működési folyamatának, valamint konkrét nemzeti és nemzetközi megnyilvánulásainak, mint egésznek a részletei képviselik.

Az országok közötti kölcsönös követelések és kötelezettségek kiegyenlítésének pénzbeli formája természetesen minden esetben szorosan összefüg a naturális áruformával: a pénzbeli térítés is voltaképpen azt jelenti, hogy azért végül is meghatározott árut vagy szolgáltatást kell — vagy kellett — nyújtani az adott nemzetgazdasági egységeknek. Ettől függetlenül azonban az ellenérték szolgáltatásának pénzbeli formája a nemzetközi érintkezésben viszonylag önálloan léteznet s hathat a nemzetközi gazdasági együttműködés fejlődésére és annak nemzetközi gazdasági integrációvá történő átalakulására.

A követelések, és kötelezettségek pénzbeli kiegyenlítését nemzetközi viszonylatban bonyolulttá teszi, hogy az egyes államok nemzeti gazdaságában „különböző pénzfajták" szerepelnek, különböző nemzeti valuták. Ez felveti a „nemzetközi viszonylatban általánosan elfogadott", az államok közötti kölcsönös kapcsolatokban a pénz valamennyi alapvető funkcióját betöltő egyenértéket, vagyis a nemzetközi pénz igényét. Ha ez nincs, a követelések és kötelezettségek elszámolásának naturális térítés formájában kellene történnie, vagyis bilaterálisan kiegyenlített vagy fizetési mérleggel kiegyenlítődő áruszállítások formájában kellene realizálódnia. Ez lényeges akadályt jelentene a normális nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlődésében, és gátolná a nemzetközi gazdasági integráció folyamatait.

Nyilvánvaló, hogy ennek a problémának valamennyi aspektust figyelembe vevő megoldása (tehát a pénz csupán „eszmei" működésének összekapcsolása annak „reális" működésével) — a nemzetközi gazdasági integráció feltételei között az integrációs egység közös valutája lehet. Ez az egyes nemzeti valuták összeolvadásából kellene a valutaegységesítés fejlesztésének befejezéseként, érintetlenül hagyva a belső pénzügyi folyamatokat és összefüggéseket. A valutakapcsolatok integrációját azonban meg kell előznie (vagy azzal párhuzamosan kell fejlődnie) az újratermelési folyamat valamennyi fontos területén — különösen az anyagi termelés szférájában — végbemenő növekvő integrációnak.

Most — a kölcsönös gazdasági kapcsolatok minőségileg új elmélyülési szakaszában — valamennyi szocialista ország érdekelt abban, hogy ismerje valutájának reális árfolyamrelációit: erre szükség van a nemzetközi munkamegosztási rendszerbe való bekapcsolódás nemzetgazdasági kalkulációjához, a külkereskedelem és a gazdasági együttműködés valamennyi más formája hatékonyságának értékeléséhez, a külkereskedelem és az ipar közötti elszámoláshoz stb. E problémát az egyes országok azáltal oldották meg (vagy oldják meg), hogy megteremtették valutáik hivatalos paritás- és árfolyamrelációinak belső kiegészítő realizálási rendszereit. Ezeket azonban csak belső átszámolásra alkalmazzák és a saját nemzetgazdaságon belüli elszámolásra. Ezek a „kurzus-relációk" nem is hatnak másra közvetlenül, csak a saját — belső — értékképző és árképző folyamatokra; nem kapcsolják be azokat (aktívan) a közös — integrált — érték- és árrendszerbe. Az integráció működésének aspektusa többé-kevésbé figyelmen kívül marad, és vele együtt a nemzetközi pénz nemzetközi érték- és árrendszerbeli működésének legfontosabb motívumai.

A valutaárfolyamok alapvető funkciója „összekapcsoló", integráló hatás lehetne. Az árfolyam aszerint hatna, ahogy a nemzetközi gazdasági kapcsolatok értékalakulása hat az adott nemzetgazdasági egységekre, esetleg azok kereteiben az érintett külkereskedelmi vagy termelő vállalatokra.

A múltban a termelő és a külkereskedelmi vállalatok ténylegesen nem kényszerültek arra, hogy alkalmazkodjanak a valutaárfolyamhoz, hanem ellenkezőleg, az árfolyamok — vagy azok „pótlékai" és a hozzájuk kapcsolódó eszközök — alkalmazkodtak fokozatosan a világpiaci árak és a belső árak közötti eltérésekhez, vagyis mentesítették a vállalatokat a tényleges értékarány-változások következményeitől.

Ezeknek az értékarányoknak a nemzetgazdaságra, mint egészre gyakorolt hatását azonban nem lehet közömbösíteni az ezzel kapcsolatos belső alkalmazású rendszerek segítségével; ezek a relációk mindig érintik a nemzetgazdaságot a fizetési mérleg eredményein és az azoktól függő nemzetgazdasági eredményeken keresztül, tekintet nélkül arra, hogy milyen módon igyekszünk hatásukfoi elzárni a mikroszférát.

* Részletek a Politická Ekonomie (Prága) 1976. 5. számában megjelent cikkből.

BÉRELNÉNK VAGY MEGVENNÉNK

EGY NA 1600/10-ES TÍPUSÚ

transzformátort

(DY 5-ÖS KAPCSOLÁSI CSOPORT, KISEBB FESZÜLTSÉG 400/231 V), TOVÁBBÁ HÁROM EIB „A" 10/250/6-OS TÍPUSÚ

megszakítót

Az ajánlatokat a következő címre kérjük:

PAMUTTEXTIL MŰVEK, BUDAPEST

Létesítményi Főosztály
Budapest XI.,
Hauszmann A. u. 20.
Telefon: 665–534.

TÖBB FÉNY, JOBB HANG

TUNGSRAM

KERAVILL

SZAKÜZLET

1088 BP. VIII., Rákóczi út 51.

KÖZÜLETEKET IS KISZOLGÁLUNK

IZZÓLÁMPÁK
FOTOLÁMPÁK
FÉNYCSÖVEK
TRANZISZTOROK
AUTÓLÁMPÁK
VETÍTŐLÁMPÁK
RÁDIÓCSÖVEK
különféle SPECIÁL lámpák

Előzetes rendeléseket is felveszünk!

Exportáruk csomagolását

és különféle tárgyak, anyagok, kiállítások

műbársonyozását vállaljuk

(Fára, üvegre, fémre, műanyagra, papírra, textilre, szitanyomással is, különböző mintákkal).

Kivitelezhető minden színben és szálhosszúságban (0,5 mm-től 5 mm szálhosszúságig).

EXPORTÁRUKAT CSOMAGOLÓ ÉS JÁTÉKKÉSZÍTŐ IPARI SZÖVETKEZET

1094 Budapest IX., Angyal u. 2.
Telefon: 333–428.

T. VÁSÁRLÓINK!

AZ EXPANZIT CSŐHÉJ GYÁRTÁSÁT MEGKEZDTÜK

A jó minőséget és az idejében történő szállítást garantáljuk.

Megrendelhető:

KAZINCBARCIKAI KÖNNYŰBETONGYÁR

3704 Kazincbarcika, Pf.: 409.

A PAKSI KÖRZETI ÉPÍTŐIPARI SZÖVETKEZET 1977-RE

SZABAD ASZTALOSIPARI KAPACITÁSSAL RENDELKEZIK

Vállaljuk: nyílászárók (bármilyen egyedi méret), beépített bútorok, félgyártmányok készítését.

Ügyintéző: Kern István.
Telefon: Paks, 141.
Telex: 29266.

VÁLLALATOK, ÁLLAMI GAZDASÁGOK, SZÖVETKEZETEK!

Garanciában lecserélt, használt, javítható és felújított

ALKATRÉSZEK OLCSÓN KAPHATÓK

AFIT IV. sz. Autójavító Vállalat

HIRDESSEN A FIGYELŐBEN!

Megvételre kínálunk

64 db szabvány szögvas raktári állványt

548 Ft-os egységáron.

Méret: mélysége (8 polcos): 45 cm
hossz: 150 cm
a polcok közötti távolság: 37 cm

AFIT IV. SZ. AUTÓJAVÍTÓ VÁLLALAT

XIII., Lehel u. 25.
Üzemfenntartási Osztály.
Telefon: 498–771.
Ügyintéző: Pápainé.

A CSEPEL MŰVEK JÁRMŰ- ÉS KONFEKCIÓIPARI GÉPGYÁR

gyártási kapacitást keres

rövid és hosszú távra, nagy tömegű gyártáshoz

rajzszámos szerszám készítéséhez

Menetelőszerszámok:

menetfúró (köszörült, hengerelt kivitel) menethengerlő görgő.

Dörzsárak, készülékek és hidegalakító szerszámalkatrészek gyártásához.

Levélcím: 1751 Budapest, Pf. 103. Telex: 22–5529.
Telefon: 131–860, 278–600, 10–23-as mellék.
Ul.: Horváth Gyula.

Értesítjük ügyfeleinket, hogy a raktárainkban folyó

ÉV VÉGI ZÁRÓLELTÁROZÁS

idején, 1976. december 15-e és 30-a között

AZ ÁRUÁTVÉTEL SZÜNETEL.

Csepel Művek Híradástechnikai Gépgyára

Tartalékok a magyar—indiai gazdasági kapcsolatokban

India egyik legfontosabb kereskedelmi partnerünk a fejlődő országok során. Kapcsolataink a jövőre függetlenségének harmincadik évfordulóját ünnepelő szubkontinenssel 1949-ig nyúlnak vissza, amikor az első kereskedelmi és fizetési megállapodást kötöttük. Azóta gazdasági kapcsolataink jelentősen fejlődtek. 1966 és 1976 között a forgalom a két ország között hosszú lejáratú megállapodások alapján dinamikusan növekedett.

Exportunkban az anyagok — acéltermékek, gyógyszerek és gyógyszer-alapanyagok, vegyipari cikkek, fototermékek — szállítása mellett egyre jelentősebb szerepet kapnak a gépipari termékek, távközlési berendezések, erőművi gépegységek, vákuumtechnikai gépek, szerszámgépek, műszerek.

Importunkban a mezőgazdasági és ipari nyersanyagok (földidiónára, egyéb fehérjetakarmány, juta, bőrök), fűszerek (bors, tea, kávé) után megjelentek az indiai ipari és fogyasztási cikkek: tehervagonok, jéggyári berendezések, jármű- és kerékpáralkatrészek, rádiók, lemezjátszók, kozmetikai készítmények, konfekcionált textil- és bőráruk.

Akadályok

A forgalom értéke az elmúlt hét év során mintegy két és félszeresére nőtt és 1976-ban megközelítette az 500 millió rupiát (1 rupia — 4,6 forint). A forgalom több év átlagában kiegyensúlyozottnak mondható, hagyományos módon azonban már nehezen bővíthető. Ennek egyik oka az, hogy az elmúlt két évtizedben Indiában nagyszabású iparteremtés és iparfejlesztés ment végbe, így számos területen az ország mindinkább önellátóvá válik. Ez a helyzet például az acéliparban, amely egyes finomacélgyártmányoktól eltekintve képes kielégíteni a belföldi igényeket, tehát a magyar export hagyományos tétele, az acéltermék kiszorul a piacról (idén az előirányzottnak csak 15 százalékát sikerült eladni).

Az utóbbi években a beruházási kedv is megtorpant Indiában, ami szintén érzékenyen érintette a magyar exportot (idén szerszámgépexportunk a tervezettnek csak 17,5 százaléka, műszerexportunk 27,4, gyógyászati segédeszköz- és alkatrészkivitelünk 5,7 százaléka az előirányzottnak. A beruházások ugyan a gazdasági helyzet stabilizálódása következtében várhatóan megélénkülnek, de rendkívül szigorú ipari protekcionizmust követő importpolitika szabályozza, mit importálhatnak a beruházók. Amit Indiában gyártanak, arra elvileg nem adnak importengedélyt (ha egy vállalkozó megkapta az iparvállalat-létesítési engedélyt, az általa gyártandó termékre vonatkozó importigényt felülbírálták vele, még abban az esetben is, ha az első kapavágást sem kezdte meg).

Korlátot szab exportunknak a ma már egyre magasabb műszaki igény is: rendkívül éles nemzetközi versenyben kell megharcolni egy-egy szerződésért, amitől sok esetben azért is elesnek a magyar vállalatok, mert a Világbank, illetve egyéb nemzetközi pénzintézetek csak a tagországok gyártmányaira engedélyezik a hitel felhasználását az indiai beruházóknak. Ugyanakkor — bármennyire is hatalmas országról van szó — a belső fizetőképes fogyasztói piac rendkívül kicsi, ez komoly kapacitáskihasználatlanságot is eredményez és exportorientálttá teszi a vállalatokat. Sajátos vonása az indiai iparfejlesztésnek, hogy erősen exportorientált; nagyon sok terméket külföldi hitellel, know-how-val és licenccel kezdenek el gyártani és nagy az érdeklődés a külföldi értékesítés feltételeinek megteremtése iránt.

Indiai exportsikerek

Mindennek az ismeretében számos külföldi vállalat hosszú távú együttműködést alakít ki Indiával. Megnőtt a külföldi részesedés a beruházásokban (1974-ben 6, 1975-ben már 14 százalék volt). Ez annál is inkább figyelemreméltó, mivel korábban, a külföldi tőkerészesedésű vállalatok nacionalizálása átmenetileg visszavetette a külföldi tőke érdeklődését (jelenleg 40 százalékban maximálják a külföldi tőke arányát egy-egy vállalkozásban).

Indiát tehát körülményei és adottságai perspektivikusan is exportorientálttá teszik. Ez mind jobban érződik a magyar—indiai kapcsolatokban is. Az indiai hatóságok és vállalatok rendkívüli aktivitást mutatnak e nem tradicionális export lehetőségeinek kiaknázása érdekében. Importunknak 15 százaléka ma már gép és fogyasztási cikk.

Az elmúlt két évtized iparfejlesztésének eredményeként India össz nemzeti termékének 23 százalékát ma már az ipar adja és ez az ipar egyes területeken, megbecsülést vívott ki a világpiacon is. Csaknem 30 afrikai, ázsiai, de fejlett tőkésországban is 135 különböző beruházásban, közös vállalkozásban vesznek részt indiai cégek. Kuvaitban például 2,3 milliárd rupia értékben városokat építenek, néhány japán konzultáns cég bevonásával. A Skoda Művek részére kokszolóművet és három óriásdarut szállítanak, 1 milliárd rupia értékben. Az 1975—76-os fizetési évben India 38,6 milliárd rupia értékű exportjából 4 milliárdot a gépipar termékei tettek ki. Ez négyszerese az 1971—72. évinek. Ebből a 4 milliárdból 478 millió értékű áru került Nyugat-Európába és 337 milliónyi Kelet-Európába.

A beruházási javak közül a következő főbb árucsoportok említhetők az exportlistáról: mezőgazdasági, textilipari, építőipari gépek, bányagépek és ásványfeldolgozó berendezések, vegyipari és gyógyszeripari gépek, futószalagrendszerek, daruk, gőzkazánok, kohók, papír- és cellulózgyári berendezések, élelmiszerfeldolgozó gépek, vasúti járművek, elektromotorok, transzformátorok. Tartós fogyasztási cikkből 1,55 milliárd rupia értékű volt 1975-ben a kivitel. Kerékpárok és alkatrészek, varró- és kötőgépek, ventilátorok, elemek, fűtő- és hűtőberendezések, elektromos háztartási készülékek találtak vevőre a legigényesebb nyugati piacokon is.

Új együttműködési formák

Az elmondottak érzékeltetik hogy új utakat kell keresni ahhoz, hogy tovább bővüljenek a magyar—indiai gazdasági kapcsolatok, de erre a lehetőségek adottak is. Bővíthető az Indiából importált árucikkek köre olyan termékekkel, melyeket magas műszaki színvonalon, jó minőségben és versenyképes áron állíthatnak elő. Ilyenek például a szerszámgépek, amelyeket India rendszeresen exportál többek között Dániába, Svájcba, Belgiumba, Angliába, Lengyelországba, az NDK-ba, Csehszlovákiába, Romániába és a Szovjetunióba; de ilyenek a járművek (pl. autóbuszok), továbbá az ipari szerelvények és a kéziszerszámok is, tavaly a Szovjetunióba például 30 millió rupia értékben szállítottak garázsberendezéseket, benzinszivattyút, villástargoncát, gyújtógyertyát, olajtömítést, stb. míg az NDK-ba 13,2 millió rupiáért szállítottak kéziszerszámot).

A magyar ipar kapacitást tudna felszabadítani egyes termékek gyártáskiheverjével és az így felszabadult kapacitást az export fokozására lehetne hasznosítani például a konfekció-, textil-, bőrkonfekció- és cipőiparban. Ez a módszer szorosan összefügg magyar gépek, technológiai és műszaki segítség nyújtásával, olyan termékek gyártásához, melyek hazai szükségletet elégítenek ki, vagy egyes iparágak végtermék-kibocsátását növelnék. Elsősorban a textiliparban (fehérnemű, ing, blúz), illetve a bőrfeldolgozó iparban (cipő- és bakancsfelsőrész, bőr ruházati cikk) lenne erre lehetőség, és a kezdeti eredmények már mutatkoznak is. Ez egyébként a módja annak is, hogy a magyar gépszállításokhoz importengedélyt kapjon az indiai beruházó, ugyanis szerződéseleg biztosítanunk kell, hogy az ily módon növelt kapacitással előállított termékek 60—80 százalékát megvásároljuk.

Törekedni kellene ugyanakkor az indiai ipar szabad kapacitásainak felhasználására harmadik országokban irányuló komplett szállításoknál is (például tervezés, vasszerkezet-szállítás, gépek és berendezések szállítása). Nemrégiben kötött például a Szovjetunió 200 millió rupia értékű szerződést, alumíniumipari berendezések vásárlására Indiából. Ezeket a berendezéseket a Szovjetunió által szállított komplett alumíniumipari objektumokba beépítik. Ugyanakkor csatlakozhatnának indiai fővállalkozással szállítandó objektumok megvalósításához, ami azzal az előnnyel is járhatna, hogy olyan piacokra is bejuthatnának a magyar berendezések — indiai közvetítéssel —, amelyekre különben igen nehéz lenne bekerülni: (Világbank tagjai, IDA érdekövezet, stb.).

Itt kell megemlítenünk, hogy indiai cégek felvetették, hogy a Kelet-Indiában tervezett árvízvédelmi és vízgazdálkodási munkálatok megtervezésével szívesen bíznának meg magyar vállalatokat. Értelemszerűen — ha sikerülne ehhez a programhoz tervezéssel kapcsolódni — a megvalósításhoz szükséges gépek és berendezések egy részének szállítására is sor kerülhetne. (Az egész program mintegy 5 milliárd rupia értékű).

További lehetőségek

India fokozott mértékben igyekszik természeti kincseit feltárni és kiaknázni. Ezen a téren a geológiai kutatásokkal szintén kivehetik részüket a magyar vállalatok (újabban felvetődött az olajkutatásokba való bekapcsolódás lehetősége is).

A felsoroltak vázlatos képet adhatnak csupán India és hazánk között meglevő gazdasági kapcsolatok dinamikus fejlődését biztosító programokról és lehetőségekről.

Államközi szinten a feltételek biztosítottak mindehhez. A gazdasági kapcsolatok fejlesztése érdekében 1974-től miniszteri vegyesbizottság működik. Most a vállalatokon a sor. A külkereskedelmi munka egyre nehezebb és összetettebb. Az egyszerű vásárlásokat gyártási együttműködéseknek kell felváltaniuk és az így termelt áruk megvásárlását is biztosítani kell. Ezért az eddiginél összehangoltabb és szorosabb együttműködés szükséges külkereskedelmi vállalatainak között. Feltétlenül aktívabb piackutatásra lesz szükség — export- és importcéllalt egyaránt. Ehhez a Magyar Kereskedelmi Kamara indiai tagozata indiai testvérszervezeteivel, a delhi, bombayi és calcuttai Indo-Hungarian Group-okkal együtt számottevő segítséget nyújt.

Dr. Trom András

KGST-HÍREK

A KGST-országok acéltermelése töretlenül fejlődik, a múlt évben az előző évhez viszonyítva 4,5 százalékkal növekedett, s ugyanakkor a Közös Piac országaiban — Dánia kivételével — az acéltermelés 19,3 százalékkal csökkent. A tervek szerint 1980-ig a KGST-tagországok évente 4,12 százalékos ütemben növelik acéltermelésüket, s 1980-ban elérik a 240 millió tonnát.

★

Az egységes számítástechnikai rendszerhez tartozó importgépek fogadását, felszerelését és karbantartását fokozatosan bővíti az Országos Számítógéptechnikai Vállalat. Megkezdte az NDK-ból származó 1040-es típusú számítógépekhez alkalmazott bolgár, lengyel és szovjet gyártmányú kiegészítő berendezések, úgynevezett perifériák vevőszolgálatát, karbantartását. 1977-től ezt a szolgálatot az egész 1040-es géprendszerre kiterjesztik. 1978 elejétől pedig vállalják az ESZR berendezések felszerelését, üzembe helyezését és az alkalmazástechnikai vevőszolgálatot. A vállalat gondoskodik majd a szükséges pótalkatrészekről is.

★

A Jászberényi Hűtőgépgyár kifejlesztette a 76 atmoszférás, nagy nyomású és 5 millió kalóriás teljesítményű gázhűtő típusát a Szovjetunióban épülő nagy földgáztávvezeték kompresszorállomásainál szükséges hűtési igények kielégítésére. Az új konstrukciójú jászberényi termékből 1977-ben szállítják az első 40 darabot, majd később újabb 250 gázhűtőt exportálnak.

★

Szovjet gyártmányú automata SZTB szövőgépekkel váltják fel a pápai textilgyár gépállományát. Az új berendezésekkel már gazdaságosan gyárthatnak poliészter termékeket, nem gyűrődő, könnyen kezelhető kelméket. A tervek szerint 1980-ban a gyár termelésének 70 százalékát állítják elő a korszerű SZTB automata gépeken. A magyar—szovjet textilgépgyártási kooperációs megállapodás alapján a Könnyűipari Gépgyártó Vállalat 1971 óta több mint 10 ezer részegységet szállított a Szovjetunióinak az SZTB szövőgépekhez. Ennek ellenértékeként mintegy 600 nagy teljesítményű SZTB berendezést kapott a magyar textilipar. A termelési kooperáció alapján az V. ötéves tervben a vállalat 18 500 részegységet szállít a szovjet partnereknek.

★

A magyar—lengyel kölcsönös áruszállításban 1976 és 1980 között a gépek és berendezések forgalma emelkedik a legdinamikusabban. A tervek szerint e termékek aránya az összforgalomban a korábbiak 48-ról 53 százalékra emelkedik. A magyar szállításokban különösen jelentős tételek a korszerű numerikus vezérlésű szerszámgépek, a híradás-technikai berendezések, automatika elemek, anyagvizsgáló és orvosi műszerek. A lengyel gépipar többek között korszerű építő- és útépítő gépeket, közúti járműveket, mezőgazdasági gépeket, híradástechnikai és elektronikai berendezéseket szállít Magyarországnak. A kölcsönös áruforgalom stabilitását segítik hosszú lejáratú együttműködési megállapodásokkal is, amelyek révén 1976 és 1980 között az összforgalomnak mintegy 25 százalékát bonyolítják le.

★

Bővül Magyarország és az NDK vegyipari műszaki-tudományos együttműködése. A kapcsolatok új formájaként a hasonló technológiai berendezésekkel dolgozó négy magyar és négy NDK-beli vegyiüzem közös technológuskollektívái új technikai és fejlesztési megoldásokat dolgoznak ki a berendezések jobb kihasználására, az irányítás javítására, kapacitásnövelő fejlesztési megoldásokra. A korábbinál szorosabb kapcsolatok kiépítésével mód nyílik arra is, hogy a négy magyar, illetve NDK-beli üzem vezetői összehangolják a hasonló típusú berendezések nagyjavítását, ami lehetővé teszi, hogy e munkálatokhoz kölcsönözzék egymásnak a legképzettebb szakembereket, s így jelentősen csökkentsék a javítás/miatti kényszerű üzemszünet idejét.

Magyar—szovjet együttműködés alapján a Hódmezővásárhelyi METRIPOND Mérleggyár és a szovjet armaviri mérleggyár közös erőfeszítésével elkészült egy 30 tonnás hídmérleg mintapéldánya. Az együttműködésnek megfelelően a hídmérleg nagy alvázát a szovjet partner, optikai műszerfejét pedig a hódmezővásárhelyiek készítik. A két vállalat felkészült arra, hogy 1980-ig 300 különféle teherbírású hídmérleget készítenek a kooperáció alapján.

★

Magyarország és Kuba együttműködésében az 1976—1980 időszakra vonatkozó árucsere-forgalmi megállapodás az első hosszú lejáratú egyezmény, amelyet a két ország tervező szervezetei népgazdaságuk fejlesztési terveinek alapján egyeztettek és előkészítettek. A tervegyeztetések azonban azt is lehetővé teszik, hogy hosszabb távra akár 1990-ig szólóan kössenek egymással szállítási szerződéseket a külkereskedelmi vállalatok. Ebben az ötéves tervidőszakban az előző öt évhez viszonyítva majdnem megkétszereződik a két ország közötti árucsere-forgalom, amelynek lebonyolítását 1977. január 1-től jelentősen megkönnyíti, hogy az eddigi kétoldalú kliring-pesóban történt kölcsönös fizetéseket és elszámolásokat a Nemzetközi Gazdasági Együttműködési Bankon keresztül transzferábilis rubelben bonyolítják le. Magyarország elsősorban gépeket, berendezéseket, műszereket, alkatrészeket, gyógyszereket, valamint a kubai népgazdaság és a lakosság ellátásában nélkülözhetetlen fogyasztási cikkeket szállít a baráti országnak. Kuba főként élelmiszeripari, mezőgazdasági és bányaipari termékeket, valamint különböző fogyasztási cikkeket exportál Magyarországra.

★

A KGST-országok közötti belkereskedelmi választékcsere fejlesztésére elhatározott közös intézkedések alapján 1980-ig mintegy 80 százalékkal bővíik a választékcsere-forgalmat. Ezen belül Magyarország az V. ötéves terv végére csaknem megkétszerezi a szocialista országokkal folytatott választékcseréjét. A nagyobb áruházak a korábbinál szervezettebbé teszik az együttműködést és jóval gyakrabban rendeznek nemzeti áruházi heteket, s fejlesztik országuk ajándékboltjainak hálózatát is.